

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК – 1

ЧАСТИНА II

Навчальний посібник

за редакцією Максимової В.Ф.

Одеса ОНЕУ 2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК – 1

ЧАСТИНА II

Навчальний посібник

за редакцією Максимової В.Ф.

Одеса ОНЕУ 2015

УДК 657.6 (075.8)
ББК 65.052я73
М 17

Рекомендовано Вченою Радою ОНЕУ
(Протокол засідання № 2 від 22 жовтня 2013 р.)

Рецензенти:

С. В. Філіппова - доктор економічних наук, професор, директор ІБЕІТ ОНПУ

Ю. Б. Слободяник - доктор економічних наук, доцент

Н. А. Волкова - кандидат економічних наук, доцент

Фінансовий облік-1 (частина II): Навч. посіб. / За ред. Максимової В.Ф. –
Одеса: ОНЕУ, 2015. – 345 с.

Навчальний посібник призначений для студентів усіх факультетів спеціальності 6.030509 «Облік і аудит». До посібника увійшли основні питання організації та ведення аналітичного і синтетичного обліку грошових коштів, фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості, процесу виробництва та випуску готової продукції з обов'язковим урахуванням положень (стандартів) бухгалтерського обліку, а також із посиланням на діючі законодавчі та нормативні чинники.

Основна увага приділена практиці відображень на рахунках бухгалтерського обліку різноманітних господарських операцій, пов'язаних з організацією фінансового обліку.

Вивчення викладеного у даному навчальному посібнику матеріалу певним чином сприятиме інтелектуальному розвитку студентів, підвищенню якості навчання за курсом «Фінансовий облік-1». Він може бути корисним бухгалтерам-практикам, аудиторам, фінансистам, підприємцям, слухачам спеціалізованих факультетів перепідготовки кадрів і підвищення кваліфікації, а також усім, хто цікавиться фінансовим обліком.

ЗМІСТ

	Стор.
ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ	8
1.1. Облік грошових коштів та документів в касі підприємства.....	9
1.1.1. Загальні положення обліку грошових коштів у касі підприємства в національній валюті.....	9
1.1.2. Документальне забезпечення касових операцій.....	12
1.1.3. Порядок визначення ліміту каси.....	23
1.1.4. Синтетичний облік грошових коштів в касі в національній валюті....	27
1.1.5. Особливості обліку грошових коштів в касі в іноземній валюті.....	29
1.1.6. Облік грошових документів.....	33
1.1.7. Інвентаризація грошових коштів.....	36
1.2. Облік грошових коштів на рахунках в банку.....	37
1.2.1. Види банківських рахунків та порядок їх відкриття.....	37
1.2.2. Порядок та форми здійснення безготівкових розрахунків.....	41
1.2.3. Облік господарських операцій на рахунках в банках.....	57
Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей.....	80
Контрольні питання.....	80
Тести до розділу 1.....	81
Практичні завдання для самостійної роботи до розділу 1.....	89
Додатки до розділу 1.....	92
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ	111
2.1. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції з фінансовими інструментами.....	112
2.2. Класифікація фінансових інвестицій.....	117
2.3. Облік поточних фінансових інвестицій.....	118
2.4. Облік довгострокових фінансових інвестицій.....	129
2.5. Розкриття інформації про операції з фінансовими інвестиціями у фінансовій звітності.....	152
Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей.....	160
Контрольні питання.....	160
Тести до розділу 2.....	161
Практичні завдання для самостійної роботи до розділу 2.....	158
РОЗДІЛ 3. ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	172
3.1. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості.....	173
3.2. Визнання та оцінка дебіторської заборгованості.....	180
3.3. Облік дебіторської заборгованості.....	186
3.3.1. Облік поточної дебіторської заборгованості.....	187
3.3.1.1. Облік дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги.....	187
3.3.1.2. Облік дебіторської заборгованості за розрахунками.....	189
3.3.2. Облік довгострокової дебіторської заборгованості.....	198
3.3.3. Облік сумнівних та безнадійних боргів дебіторів.....	3

3.4. Розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності.....	195 203
3.5. Управління дебіторською заборгованістю. Проблемні питання обліку та управління дебіторською заборгованістю.....	204
Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей.....	211
Контрольні питання.....	211
Тести до розділу 3.....	213
Практичні завдання для самостійної роботи до розділу 3.....	218
Додатки до розділу 3.....	230
РОЗДІЛ 4. ОБЛІК ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА	233
4.1. Характеристика об'єкту.....	234
4.2. Характеристика бухгалтерських рахунків, що використовуються в обліку виробничих витрат.....	240
4.3. Документальне оформлення первинної і зведеної інформації про витрати на виробництво.....	247
4.4. Облік прямих витрат.....	249
4.5. Облік загальновиробничих витрат.....	258
4.6. Облік витрат на підготовку і освоєння виробництва нових видів продукції.....	261
4.7. Облік витрат майбутніх періодів.....	265
4.8. Облік виробничих витрат.....	270
4.9. Особливості обліку витрат допоміжних виробництв.....	276
4.10. Облік незавершеного виробництва.....	279
4.11. Облік витрат основного виробництва.....	280
4.12. Зведений облік витрат на виробництво.....	283
4.13. Проблемні питання обліку.....	284
Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей.....	286
Контрольні питання.....	287
Тести до розділу 4.....	288
Практичні завдання для самостійної роботи до розділу 4.....	292
РОЗДІЛ 5. ОБЛІК ВИПУСКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	295
5.1. Визначення, класифікація та оцінка готової продукції.....	296
5.2. Система первинних документів.....	302
5.3. Облік готової продукції на складі та в бухгалтерії: організація, характеристика реєстрів та рахунків бухгалтерського обліку.....	303
5.4. Проблемні питання обліку готової продукції.....	309
Теми для написання рефератів, підготовки наукових статей.....	311
Контрольні питання.....	311
Тести до розділу 5.....	312
Практичні завдання для самостійної роботи до розділу 5.....	317
Додатки до розділу 5.....	320
Список літератури.....	335

ПЕРЕДМОВА

Бухгалтерський облік діяльності підприємств є і надалі залишатиметься однією з найважливіших функцій управління, котра формує необхідну для його ефективності й досягнення поставлених цілей інформацію. Чинним галузевим стандартом вищої освіти «Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів» за напрямом 6.03050901 “Облік і аудит” (за переліком напрямів, затв. пост. КМУ від 13.12.06р. № 1719) передбачено навчальний курс з дисципліни «Фінансовий облік-1».

Викладання вказаної дисципліни та її вивчення студентами потребує достатньої кількості навчальної літератури і, передусім, – достатньої кількості навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів. Видання навчального посібника з авторським баченням теоретичних засад і концепції фінансового обліку та звітності в Україні надасть студентам більше можливостей якомога краще опанувати знаннями з теорії, методології обліку, його організації та звітності, а також набути навичок застосування діючих законодавчих і нормативних чинників, які регулюють облікову сферу діяльності суб’єктів господарювання. Така цільова спрямованість посібника сприяє формуванню необхідних знань у майбутніх фахівців з бухгалтерського (фінансового) обліку.

У навчальний посібнику викладено державне регулювання, нормативно-правове забезпечення, організаційно-теоретичні, методологічні основи бухгалтерського (фінансового) обліку на підприємствах, а також розглянуто основи формування облікової інформації за окремими об’єктами обліку господарської діяльності підприємств.

Порушена авторами проблематика та шляхи її вирішення роблять навчальний посібник корисним не лише для студентів і викладачів курсу «Облік активів підприємства», але також для використання його у викладацькій роботі та практичній діяльності у сфері бухгалтерського обліку. Книга викличе фаховий інтерес у науковців і викладачів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, ревізорів, податківців, інших державних службовців та посадових

осіб місцевого самоврядування, котрі опікуються питаннями обліку, економічного контролю й управління діяльністю промислових підприємств та інших господарюючих суб'єктів.

З обов'язковим урахуванням положень (стандартів) бухгалтерського обліку, плану рахунків, а також із посиланням на діючі законодавчі та нормативні чинники у навчальному посібнику систематизовано за окремими розділами у тематичному їх розрізі нормативно-правові засади бухгалтерського (фінансового) обліку в Україні, основи його методології та методики відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку.

Викладений у доступній для сприйняття та вивчення формі матеріал з обліку основних господарських процесів і окремих об'єктів на підприємствах України ілюстровано узагальнюючими прикладами та схемами бухгалтерських проведеннь.

Навчальний посібник комплексно висвітлює передбачені навчальним планом теоретичні розділи, питання практики і самостійної роботи студентів з курсу «Фінансовий облік-1» і дає змогу сформулювати у читача ґрунтовні засади для набуття цілісної системи знань стосовно концепції бухгалтерського (фінансового) обліку на вітчизняних підприємствах різних галузей економіки.

Колектив авторів цілком об'єктивно ставиться до результатів своєї праці. Усебічний розгляд висвітленого в посібнику матеріалу вказує на наявність окремих аспектів, котрі потребують подальшого опрацювання. Так, з нашої точки зору, доцільним може бути більш розширений розгляд законодавчих і нормативних основ за рахунок детального висвітлення правових засад організації обліку і звітності в Україні.

Окрім того, більш сучасними та такими, що підвищують рівень активності й зацікавленості студентів у вивченні навчального матеріалу можуть стати, окрім питань для самоконтролю знань, тестових і ситуаційних завдань, ще й кросворди, ребуси, теоретичні лабіринти тощо.

Означене передбачається врахувати в подальшій роботі й розглядається нами не лише як напрями удосконалення змісту навчального посібника безпо-

середньо авторським колективом, але також як напрями активізації творчості студентів шляхом залучення їх до виконання індивідуальних, самостійних робіт, написання рефератів, створення теоретичних лабіринтів, графічних тестів тощо.

При підготовці посібника зі вдячністю використані теоретичні надбання зарубіжних і вітчизняних учених, а також елементи навчального та методичного забезпечення курсу.

Навчальний посібник сформовано колективом авторів: заг. редакція посібника – д-р екон. наук, проф. В. Ф. Максимова; розділ 1 – канд. екон. наук, доцент Т. Г. Степова, канд. екон. наук, доцент Г. О. Татарінова; розділ 2 – д-р екон. наук, професор Н. О. Лоханова, канд. екон. наук, доцент О. В. Артюх; розділ 3 – канд. екон. наук, доцент Г. О. Москалюк; розділ 4 – канд. екон. наук, доцент І. Л. Шерер, канд. екон. наук, доцент Т. М. Нікуліна; розділ 5 – канд. екон. наук, доцент В. В. Муравська, канд. екон. наук, доцент Н. А. Сиротенко.

Маємо надію, що навчальний посібник у цілому відповідає вимогам вищої школи і заслуговує на схвальне його прийняття студентською спільнотою, викладачами та фахівцями.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

2.6. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції з фінансовими інструментами.

2.7. Класифікація фінансових інвестицій.

2.8. Облік поточних фінансових інвестицій.

2.9. Облік довгострокових фінансових інвестицій.

2.10. Розкриття інформації про операції з фінансовими інвестиціями у фінансовій звітності.

Ключові слова: фінансові інструменти, поточні та довгострокові фінансові інвестиції, оцінка інвестицій, бухгалтерський облік та фінансова звітність інвестицій

Вивчення теми дає змогу:

отримати знання щодо:

- методологічних основ обліку фінансових інвестицій;
- відображення в бухгалтерському обліку фінансових інвестицій підприємства.

набути навички:

- визначення, оцінки та визнання фінансових інвестицій;
- організації обліку фінансових інвестицій;
- відображення у звітності фінансових інвестицій різного виду;

оволодіти вміннями:

- відображати на рахунках бухгалтерського обліку операції з придбання і продажу фінансових інвестицій;
- визначати вартість придбаних фінансових інвестицій та на дату балансу;
- відображати в обліку фінансовий результат від операцій з цінними паперами, деривативами та іншими, ніж цінні папери, корпоративними правами.

2.1. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції з фінансовими інструментами

Методологічні засади обліку фінансових інвестицій та інших фінансових інструментів регулюються відповідним П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», яким визначено, що:

Фінансовий актив - це:

- а) грошові кошти та їх еквіваленти;
- б) контракт, що надає право отримати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства;
- в) контракт, що надає право обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно вигідних умовах;
- г) інструмент власного капіталу іншого підприємства.

Еквіваленти грошових коштів - короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості.

Фінансові інвестиції - активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора.

Проценти - плата за використання грошових коштів, їх еквівалентів або сум, що заборговані підприємству.

Дивіденди - частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства.

Фінансовий інструмент - це контракт, який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншого.

Фінансові інструменти в бухгалтерському обліку можна класифікувати наступним чином (табл.2.1)

Класифікація фінансових інструментів

№ з/п	Види фінансових інструментів	Загальна характеристика фінансових інструментів
1	2	3
1	Фінансові активи	Включають: - грошові кошти, не обмежені для використання, та їх еквіваленти; - дебіторську заборгованість, не призначену для перепродажу; - фінансові інвестиції, що утримуються до погашення; - фінансові активи, призначені для перепродажу; - інші фінансові активи.
2	Фінансові зобов'язання	Включають фінансові зобов'язання (це контрактне зобов'язання, яким передбачено: а) передати грошові кошти або інший фінансовий актив іншому підприємству; б) обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно не вигідних умовах.), які призначені для перепродажу, та інші фінансові зобов'язання.
3	Інструменти власного капіталу	До них належать: - прості акції, - частки та інші види власного капіталу.
4	Похідні фінансові інструменти	Включають: - ф'ючерсні контракти; - форвардні контракти; - інші похідні фінансові інструменти.
<i>Додаткова інформація про похідні фінансові інструменти</i>		
<p>Форвардний контракт - це договір між двома учасниками про купівлю-продаж обумовленої кількості конкретного виду базових активів за фіксованою ціною на визначену дату в майбутньому.</p> <p>Укладення форвардного контракту означає, що одна зі сторін (продавець) бере на себе зобов'язання здійснити поставку певної кількості базових активів на дату, яка обумовлена в контракті, але віддалена значним проміжком часу від дати укладення контракту, а інша сторона (покупець) зобов'язується прийняти поставку за обумовленою в угоді ціною.</p> <p>Період від дати угоди до дати платежу називають форвардним. Угоди можуть укладатися на будь-які суми та терміни за бажанням і потребами сторін, але ефективними форвардні операції стають починаючи з 5 млн. дол. США.</p> <p>Процедура попереднього визначення та фіксації ціни дозволяє хеджувати ризики за допомогою форвардних контрактів. Визначивши наперед ціну інструменту, який буде проданий у майбутньому, і продавець і покупець стають незалежними від ризику зміни ринкової ціни протягом форвардного періоду. Форвардна угода не дає змоги продавцеві дістати переваги від підвищення ціни, а покупцеві — від зниження ціни протягом форвардного періоду.</p> <p>Форвардні контракти належать до твердих строкових угод, тобто є обов'язковими до виконання обома учасниками.</p> <p>Ф'ючерсні контракти - це угода між продавцем (покупцем) фінансових інструментів, з одного боку, і кліринговою палатою ф'ючерсної біржі, з іншого, про поставку (прийняття) певної кількості базових активів за узгодженою вартістю на конкретну дату в</p>		

1	2	3
		<p>майбутньому. Ф'ючерсні угоди укладаються між двома сторонами, однією з яких завжди є клірингова (розрахункова) палата ф'ючерсної біржі, що виконує роль гаранта здійснення всіх контрактів.</p> <p>Опціон - це угода, яка надає покупцеві право, але не зобов'язання на купівлю (продаж) базових активів за фіксованою ціною протягом деякого періоду в майбутньому або на визначену наперед дату в обмін на опціонну премію.</p> <p>Своп - контракти - це угода між двома учасниками про обмін відсотковими платежами на визначену суму протягом певного періоду часу або обмін однієї валюти на іншу за умови, що через деякий час буде проведено обернену операцію.</p>

Відповідно до вимог П(С)БО 13 безумовні права вимоги і зобов'язання визнаються фінансовими активами і фінансовими зобов'язаннями, якщо за умовами контракту підприємство має право на отримання грошових коштів або бере на себе зобов'язання сплатити грошові кошти.

Фінансові активи, придбані в результаті систематичних операцій, визнаються на дату укладення контракту або на дату його виконання. При цьому обраний підприємством метод визнання має застосовуватися послідовно до кожного виду фінансових активів. Якщо підприємство визнає фінансовий актив та пов'язане з ним фінансове зобов'язання на дату укладення контракту, то відсотки нараховуються з дати виконання контракту, коли переходить право власності.

Продаж фінансових активів у результаті систематичних операцій визнається на дату виконання контракту.

У разі визнання фінансового активу на дату виконання контракту зміни справедливої вартості такого активу в період між датою укладення контракту і датою його виконання визнаються іншими витратами або іншими доходами, крім фінансових активів, які обліковуються за фактичною або амортизованою собівартістю, та активів, які є інструментом хеджування.

Під хеджуванням розуміють діяльність, спрямовану на створення захисту від фінансових витрат у майбутньому. Можна сказати, що хеджування – це будь-які дії, спрямовані на обмеження ризиків. Також хеджуванням вважають тільки проведення операцій з похідними фінансовими інструментами (контрактами, що укладаються з метою перерозподілу фінансових ризиків).

Підприємство списує фінансовий актив з балансу, якщо воно втрачає контроль за цим фінансовим активом або його частиною. Ознакою втрати контролю є повне виконання контракту, закінчення терміну прав вимоги або відмови від прав за цим контрактом.

Витрати на випуск або придбання інструментів власного капіталу відображаються зменшенням додаткового вкладеного капіталу, а за його відсутності - зменшенням нерозподіленого прибутку (збільшенням непокритого збитку). До витрат на придбання або випуск інструментів власного капіталу включаються лише витрати на оплату послуг сторонніх організацій з операцій, результатом яких є збільшення або зменшення величини власного капіталу підприємства.

Витрати, пов'язані з випуском складного фінансового інструмента, розподіляються емітентом між елементами зобов'язань та власного капіталу пропорційно розподілу надходжень від такого випуску.

Витрати, пов'язані з кількома операціями з інструментами власного капіталу, розподіляються між цими операціями із застосуванням обґрунтованої бази розподілу (кількість акцій, сума операції тощо), що обирається підприємством та застосовується ним послідовно.

Прибуток (збиток) від продажу, випуску або анулювання інструментів власного капіталу емітент відображає збільшенням (зменшенням) додаткового вкладеного капіталу. Сума перевищення збитку від продажу, випуску або анулювання випущених інструментів власного капіталу над величиною додаткового вкладеного капіталу відображається зменшенням нерозподіленого прибутку (збільшенням непокритого збитку).

Фінансові інструменти первісно оцінюють та відображають за їх фактичною собівартістю, яка складається із справедливої вартості активів, зобов'язань або інструментів власного капіталу, наданих або отриманих в обмін на відповідний фінансовий інструмент, і витрат, які безпосередньо пов'язані з придбанням або вибуттям фінансового інструмента (комісійні, обов'язкові збори та платежі при передачі цінних паперів тощо).

На кожну наступну після визнання дату балансу фінансові активи оцінюються за їх справедливою вартістю, крім:

- дебіторської заборгованості, що не призначена для перепродажу;
- фінансових інвестицій, що утримуються підприємством до їх погашення;
- фінансових активів, справедливую вартість яких неможливо достовірно визначити;
- фінансових інвестицій та інших фінансових активів, щодо яких не застосовується оцінка за справедливою вартістю.

На кожну наступну після визнання дату балансу фінансові зобов'язання оцінюються за амортизованою собівартістю, крім фінансових зобов'язань, призначених для перепродажу, і зобов'язань за похідними фінансовими інструментами.

Амортизована собівартість фінансової інвестиції - собівартість фінансової інвестиції з урахуванням часткового її списання внаслідок зменшення корисності, яка збільшена (зменшена) на суму накопиченої амортизації дисконту (премії).

Фінансові зобов'язання, призначені для перепродажу, і фінансові зобов'язання за похідними фінансовими інструментами (крім зобов'язання за похідним фінансовим інструментом, яке має бути погашеним шляхом передачі пов'язаного з ним інструмента власного капіталу) на кожну наступну після визнання дату балансу оцінюються за справедливою вартістю.

Сума втрат від зменшення корисності фінансового активу визначається як різниця між його балансовою вартістю та теперішньою вартістю очікуваних грошових потоків, дисконтованих за поточною ринковою ставкою відсотка на подібний фінансовий актив, з визнанням цієї різниці іншими витратами звітного періоду.

2.2. Класифікація фінансових інвестицій

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та її розкриття у фінансовій звітності регламентує національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 “Фінансові інвестиції”, норми якого застосовуються підприємствами, організаціями і іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім бюджетних установ).

П(С)БО 12 визначає:

- порядок первісної оцінки фінансових інвестицій;
- порядок оцінки фінансових інвестицій на дату балансу;
- особливості обліку фінансових інвестицій в асоційовані і дочірні підприємства;
- порядок обліку спільної діяльності;
- розкриття інформації про фінансові інвестиції у примітках до фінансової звітності.

До фінансових інвестицій відносяться придбані акції, облігації, депозитні сертифікати, казначейські зобов'язання та інші цінні папери невластної емісії.

Фінансові інвестиції класифікують на дві групи:

- поточні фінансові інвестиції;
- довгострокові фінансові інвестиції.

Поточні фінансові інвестиції – це інвестиції на строк, що не перевищує одного року, і які можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент.

Таким чином, для віднесення фінансових інвестицій у склад поточних необхідно, щоб вони задовольняли двом критеріям:

1. Строк інвестування не перевищує року.
2. Існує можливість вільної конвертації цінних паперів на фондовому ринку.

Наприклад, до поточних фінансових інвестицій відносяться акції іншого підприємства, придбані з метою їх перепродажу на вторинному ринку цінних паперів протягом року. В даному випадку акції відносяться до поточних фінан-

сових інвестицій, оскільки підприємство, що їх придбає, немає наміру довгострокового інвестування коштів, і для відповідних цінних паперів існує активний ринок, на якому вони можуть бути перепродані.

Довгострокові фінансові інвестиції – це інвестиції, які не підпадають під визначення поточних інвестицій.

Тобто довгострокові фінансові інвестиції – це інвестиції на строк, що перевищує один рік, і які не можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент.

Наприклад, до них можуть бути віднесені придбані акції або частки у статутному капіталі інших підприємств з метою довгострокового інвестування, володіння корпоративними правами і отримання фінансового доходу у вигляді дивідендів.

2.3. Облік поточних фінансових інвестицій

Бухгалтерський облік поточних фінансових інвестицій здійснюється на активному балансовому рахунку 35 «Поточні фінансові інвестиції», за дебетом якого відображається придбання (надходження) поточних фінансових інвестицій і еквівалентів грошових коштів та збільшення їх вартості, а за кредитом – зменшення їх вартості та вибуття.

На рахунку 35 «Поточні фінансові інвестиції» виділяють два субрахунки:

351 «Еквіваленти грошових коштів»

352 «Інші поточні фінансові інвестиції».

На субрахунку 351 здійснюється облік наявності та руху еквівалентів грошових коштів, у тому числі депозитних сертифікатів.

На субрахунку 352 здійснюється облік наявності та руху інших поточних фінансових інвестицій, тобто цінних паперів, придбаних на строк, що не перевищує одного року, і які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.

Регістром синтетичного обліку за рахунком 35 в умовах застосування журнальної форми обліку, передбаченої Методичними рекомендаціями з викорис-

тання реєстрів бухгалтерського обліку, затвердженими наказом Міністерства фінансів України 29.12.2000 р. № 356, є журнал № 4 (розділ II).

Журнал № 4 (розділ II) побудований за шаховим принципом і містить узагальнену інформацію за кредитом рахунку 35 про вибуття поточних фінансових інвестицій за звітний період, а також про зменшення їх вартості шляхом уцінки.

Інформація за дебетом рахунку 35 про придбання і інше надходження поточних фінансових інвестицій накопичується у різних журналах за кореспондуючими рахунками, зокрема у журналі № 1 при придбанні поточних фінансових інвестицій за грошові кошти, у журналі № 7 - при їх надходженні як внеску в статутний капітал від засновників і учасників, у журналі № 3 - при надходженні поточних фінансових інвестицій від дебіторів тощо.

Регістром аналітичного обліку поточних фінансових інвестицій є відомість № 4.2, в якій розгорнуто відображається надходження поточних фінансових інвестицій за дебетом рахунку 35 в розрізі кореспондуючих рахунків, потім наводиться загальна сума обороту за дебетом, сума обороту за кредитом за даними журналу № 4 (розділ II) і виводиться сальдо на кінець місяця, а також загальна сума фінансових інвестицій з початку року. У відомості № 4.2 інформація про поточні фінансові інвестиції наводиться з відокремленням даних про еквіваленти грошових коштів та інші поточні фінансові інвестиції.

Аналітичний облік ведеться за видами фінансових інвестицій, окремо по інвестиціях в Україні та за кордоном, за кожним пакетом цінних паперів в розрізі підприємств-емітентів. На кожний пакет акцій складається реєстр, в якому відображаються номери відповідних цінних паперів.

Поточні фінансові інвестиції при їх надходженні первісно оцінюються і відображаються в бухгалтерському обліку за їх собівартістю.

Собівартість фінансової інвестиції складається з ціни їх придбання, комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів і інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансової інвестиції.

Розглянемо порядок формування собівартості поточних фінансових інвестицій під час їх придбання на прикладі.

Приклад 1.

Підприємство А придбає 20000 штук акцій підприємства Б за ціною 1,2 грн. за акцію за безготівковим розрахунком в національній валюті через посередника. Номінальна вартість однієї акції становить 1 грн. Комісійна винагорода посереднику складає 500 грн.

Собівартість поточних фінансових інвестицій складе:

$20000 \text{ шт.} \times 1,2 \text{ грн./шт.} + 500 \text{ грн.} = 24500 \text{ грн.}$

Придбання поточних фінансових інвестицій відображається записами:

1. Перераховано з поточного рахунку в національній валюті за придбані акції:

Дебет 35 «Поточні фінансові інвестиції» - 24000 грн.

Кредит 31 «Рахунки в банках» - 24000 грн.

2. Нарахована комісійна винагорода за послуги посередника (брокера):

Дебет 35 «Поточні фінансові інвестиції» - 500 грн.

Кредит 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» – 500 грн.

3. Перерахована посереднику сума комісійної винагороди:

Дебет 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» – 500 грн.

Кредит 31 «Рахунки в банках» - 500 грн.

У випадку надходження поточних фінансових інвестицій шляхом їх обміну на цінні папери власної емісії, їх собівартість визначається за справедливою вартістю переданих цінних паперів.

Приклад 2.

Підприємство А отримало 1000 штук акцій підприємства В номінальною вартістю 1 грн. за акцію як внесок у статутний капітал. Справедлива вартість внеску, узгоджена учасниками, складає 800 грн.

Собівартість поточних фінансових інвестицій складе 800 грн.

Надходження поточних фінансових інвестицій відображається записом:

Дебет 35 «Поточні фінансові інвестиції» - 800 грн.

Кредит 46 «Неоплачений капітал» - 800 грн.

Якщо придбання фінансових інвестицій здійснюється шляхом обміну на інші активи, то її собівартість визначається за справедливою вартістю цих активів.

Приклад 3.

Підприємство А реалізувало товари підприємству Г за договірною вартістю 10000 грн., ПДВ – 2000 грн., всього за рахунком 12000 грн., собівартість товарів складає 6000 грн. В розрахунок за товари від покупця отримані акції підприємства Д – 5000 штук, номінальна вартість 3 грн. за штуку.

Собівартість поточних фінансових інвестицій складе 12000 грн.

Операції будуть відображені наступними записами:

1. Відображено доход від продажу товарів у підприємства А:

Дебет 361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями” – 12000 грн.

Кредит 702 “Доход від реалізації товарів” – 12000 грн.

2. Нараховане податкове зобов’язання з ПДВ:

Дебет 702 “Доход від реалізації товарів” – 2000 грн.

Кредит 641 “Розрахунки з податків і платежів” – 2000 грн.

3. Списана собівартість реалізованого товару:

Дебет 902 “Собівартість реалізованого товару” – 6000 грн.

Кредит – 281 “Товари на складі” – 6000 грн.

4. Отримані поточні фінансові інвестиції в розрахунок від покупця:

Дебет 35 «Поточні фінансові інвестиції» - 12000 грн.

Кредит 361 “Розрахунки з вітчизняними покупцями” – 12000 грн.

Будь-які фінансові інвестиції здійснюються з метою отримання доходів. Доходи від поточних фінансових інвестицій (відсотки, дивіденди та інші), які отримані або підлягають отриманню, відображаються в бухгалтерському обліку як фінансовий доход інвестора, крім випадків, коли такі отримання не відповідають критеріям визнання доходу, що встановлені національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 15 “Доход”, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року № 290.

Для обліку фінансових доходів призначений рахунок 73 «Інші фінансові доходи», за кредитом якого відображається нарахування визнаної суми доходу, що підлягає отриманню, а за дебетом здійснюється списання суми доходу на фінансовий результат.

Рахунок 73 «Інші фінансові доходи» має три субрахунки:

731 «Дивіденди отримані»

732 «Відсотки отримані»

733 «Інші доходи від фінансових операцій»

Аналітичний облік фінансових доходів ведеться за об'єктами інвестування.

Для обліку розрахунків з підприємствами, які є об'єктами інвестування, призначений рахунок 373 «Розрахунки за нарахованими доходами», за дебетом якого нараховується сума заборгованості дебіторів-об'єктів інвестування за нарахованими дивідендами, відсотками та іншими фінансовими доходами, які підлягають отриманню, а за кредитом відображається погашення відповідної дебіторської заборгованості або її списання.

Під час нарахування доходів у вигляді відсотків, дивідендів тощо за поточними фінансовими інвестиціями здійснюється запис:

Дебет 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»

Кредит 73 «Інші фінансові доходи»

Під час отримання фінансових доходів від поточних фінансових інвестицій складається запис:

Дебет 31 «Рахунки в банках»

Кредит 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»

Суми дивідендів, які отримуються від підприємств-резидентів України, не входять до складу податкових доходів підприємства-інвестора, оскільки по них сплачений авансовий внесок з податку на прибуток платником дивідендів. У свою чергу сума дивідендів, що отримуються від нерезидентів, включається до складу податкових доходів підприємства-інвестора і підлягає оподаткуванню податком на прибуток.

Приклад 4.

Підприємство А володіє 20000 штук акцій підприємства Б (номінальна вартість 1 грн.). Підприємством Б нараховані дивіденди в розмірі 0,2 грн. на акцію.

Сума дивідендів складе $20000 \text{ шт.} \times 0,2 \text{ грн./шт.} = 4000 \text{ грн.}$

1. Нараховані дивіденди:

Дебет 373 “Розрахунки за нарахованими доходами” – 4000 грн.

Кредит 731 “Дивіденди отримані” – 4000 грн.

2. Отримані дивіденди на поточний рахунок:

Дебет 31 “Рахунки в банках” – 4000 грн.

Кредит 373 “Розрахунки за нарахованими доходами” – 4000 грн.

Поточні фінансові інвестиції у ряду випадків здійснюються не тільки для отримання фінансових доходів у вигляді відсотків, дивідендів тощо, а з метою отримання доходів від їх перепродажу.

Для обліку доходів від продажу фінансових інвестицій призначений пасивний рахунок 741 “Доход від реалізації фінансових інвестицій”, за кредитом якого відображається сума визнаного доходу від продажу акцій, облігацій та інших цінних паперів невластної емісії, а за дебетом здійснюється списання суми доходу на фінансовий результат звітного періоду.

Під час відображення доходу від продажу поточних фінансових інвестицій здійснюється запис:

Дебет 31 “Рахунки в банках”

Кредит 741 “Доход від реалізації фінансових інвестицій”.

Водночас з визнанням доходу під час операцій продажу фінансових інвестицій в обліку здійснюється списання їх собівартості. Списання вартості реалізованих фінансових інвестицій проводиться з використанням рахунку 972 “Собівартість реалізованих фінансових інвестицій”, за дебетом якого відображається сума визнаних витрат, що складають собівартість проданих цінних паперів, а за кредитом – здійснюється їх списання на фінансовий результат звітного періоду.

Списання собівартості реалізованих поточних фінансових інвестицій відображається проводкою:

Дебет 971 “Собівартість реалізованих фінансових інвестицій”

Кредит 35 “Поточні фінансові інвестиції”

Приклад 5.

Підприємство А реалізувало на вторинному ринку цінних паперів 20000 штук акцій підприємства Б за ціною 1,3 грн. за акцію. Акції були придбані за ціною 1,2 грн. за штуку, комісійна винагорода при придбанні складала 500 грн. Номінальна вартість однієї акції - 1 грн.

Під час реалізації пакету акцій будуть зроблені наступні записи:

1. Відображено доход від реалізації поточних фінансових інвестицій:

$20000 \text{ шт.} \times 1,3 \text{ грн./шт.} = 26000 \text{ грн.}$

Дебет 311 “Поточні рахунки в банках в національній валюті” – 26000 грн.

Кредит 741 “Доход від реалізації фінансових інвестицій” – 26000 грн.

2. Списана собівартість реалізованих поточних фінансових інвестицій:

$20000 \text{ шт.} \times 1,2 \text{ грн./шт.} + 500 \text{ грн.} = 24500 \text{ грн.}$

Дебет 971 “Собівартість реалізованих фінансових інвестицій” – 24500

грн.

Кредит 35 “Поточні фінансові інвестиції” – 24500 грн.

3. В кінці звітного періоду списується доход від реалізації фінансових інвестицій на фінансовий результат:

Дебет 741 “Доход від реалізації фінансових інвестицій” – 26000 грн.

Кредит 793 “Результат іншої звичайної діяльності” – 26000 грн.

3. В кінці звітного періоду списується собівартість реалізації фінансових інвестицій на фінансовий результат:

Дебет 793 “Результат іншої звичайної діяльності” – 24500 грн.

Кредит 971 “Собівартість реалізованих фінансових інвестицій” – 24500

грн.

Прибуток від продажу фінансових інвестицій складе 1500 грн.

У випадку реалізації поточних фінансових інвестицій за ціною, нижчою від їх собівартості, відображається аналогічно, однак, при тому на субрахунку 793 буде визначений збиток від операції продажу фінансових інвестицій.

Порядок оподаткування операцій з цінними паперами регламентований ст.153.8 Податкового кодексу України, якою передбачено, що платники ведуть відокремлений облік фінансових результатів операцій з цінними паперами, деривативами та іншими, ніж цінні папери, корпоративними правами, в розрізі їх окремих видів для оподаткування.

Окремий облік ведеться за наступними видами цінних паперів:

- акції і інші корпоративні права;
- облігації (у т.ч. облігації державних і місцевих позик, облігації підприємств)
- векселя;
- деривативи (фондові і товарні);
- інші цінні папери (ощадні сертифікати, інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання; приватизаційні папери тощо)

Якщо протягом звітного періоду витрати на придбання кожного з окремих видів цінних паперів, деривативів та інших, ніж цінні папери, корпоративних прав, понесені (нараховані) платником податку, перевищують доходи, отримані (нараховані) від продажу (відчуження) цінних паперів, деривативів та інших, ніж цінні папери, корпоративних прав цього ж виду протягом такого звітного періоду, то від'ємний фінансовий результат (збиток) переноситься на зменшення фінансових результатів від операцій з цінними паперами, деривативами або іншими, ніж цінні папери, корпоративними правами цього ж виду наступних звітних періодів.

Якщо протягом звітного періоду доходи від продажу кожного з окремих видів цінних паперів, деривативів та інших, ніж цінні папери, корпоративних прав, отримані (нараховані) платником податку, перевищують витрати, понесені (нараховані) внаслідок придбання цінних паперів, деривативів або інших, ніж цінні папери, корпоративних прав цього ж виду (з урахуванням від'ємного фі-

нансового результату від операцій з цінними паперами, деривативами або інші, ніж цінні папери, корпоративними правами цього ж виду минулих періодів), то прибуток включається до складу доходів за результатами такого звітного періоду.

Всі інші витрати і доходи підприємства, крім витрат і доходів по операціях з цінними паперами, беруть участь у визначенні об'єкта оподаткування на загальних умовах.

Даний порядок не розповсюджуються на операцій з емісії корпоративних прав і інших цінних паперів, а також з їх зворотного викупу або погашення.

Результат від операцій з окремими видами цінних паперів розраховується за наступним алгоритмом:

1) визначається сума доходів, отриманих (нарахованих) протягом звітного періоду від продажу (обміну, відчуження) цінних паперів даного виду;

2) визначається сума витрат, понесених (нарахованих) протягом звітного періоду при придбанні цінних паперів даного виду;

3) за даними минулого періоду встановлюється від'ємний фінансовий результат попереднього звітного періоду (збиток минулого періоду) з операцій торгівлі цінними паперами конкретного виду;

4) розраховується фінансовий результат поточного звітного періоду за окремими видами цінних паперів за алгоритмом:

Доходи від операцій з цінними паперами – Витрати від операцій з цінними паперами – Збиток минулого періоду від операцій з цінними паперами

5) визначається загальна сума прибутку від операцій з цінними паперами, деривативами та іншими, ніж цінні папери, корпоративними правами різних видів для занесення в Декларацію з прибутку.

При тому ні в якому разі не дозволяється перекривати збиток за одними видами цінних паперів прибутком за іншими їх видами.

Приклад 6.

На підставі інформації підприємства-платника податку на прибуток про операції з цінними паперами, наведеної в табл. 2.2, необхідно визначити, які ві-

дповідні операцій будуть відображені в обліку для цілей оподаткування. Рішення наведено в табл. 2.3

Таблиця 2.2

Інформація про купівлю-продаж цінних паперів за їх видами (тис. грн.)

№	Види цінних паперів	1 квартал поточного року.		2 квартал поточного року.		3 квартал поточного року		4 квартал поточного року		1 квартал наступного року	
		Пр*	Пж*	Пр	Пж	Пр	Пж	Пр	Пж	Пр	Пж
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Акції	40	43	10	12	2	5	20	10	60	80
2	Векселя	10	12	50	-	-	55	7	5	8	10

* Пр – витрати на придбання цінних паперів

Пж – доходи від продажу цінних паперів

Таблиця 2.3

Порядок відображення операцій з цінними паперами в обліку для цілей оподаткування прибутку (тис. грн.)

Показники	1 квартал поточного року	1 півріччя поточного року	3 квартали поточного року	Поточний рік	1 квартал наступного року
А	1	2	3	4	5
Прибуток від операцій з цінними паперами	5	5	15	5	20
Прибуток (збиток) від операцій з акціями, у т.ч.	+ 3	+ 5	+8	-2	+18
Доходи звітного періоду (продаж)	43	55	60	70	80
Витрати звітного періоду (придбання)	40	50	52	72	60
Від’ємний фінансовий результат попереднього звітного року	-	-	-	-	-2
Прибуток (збиток) від операцій з векселями, у т.ч.	+ 2	- 48	+7	+5	+2
Доходи звітного періоду (продаж)	12	12	67	72	10
Витрати звітного періоду (придбання)	10	60	60	67	8
Від’ємний фінансовий результат попереднього звітного року	-	-	-	-	-

Відповідно до вимог П(С)БО 12 поточні фінансові інвестиції повинні відображатися в балансі за їх справедливою вартістю. При тому оцінка й облік фінансових інвестицій здійснюються за кожною фінансовою інвестицією окремо.

Справедлива вартість фінансових інвестицій у більшості випадків визначається на рівні ринкової вартості. Тобто, якщо справедлива (ринкова) вартість пакету цінних паперів суттєво відхилилася від балансової вартості, то в обліку має бути проведена переоцінка фінансових інвестицій.

Сума збільшення чи зменшення балансової вартості фінансових інвестицій на дату балансу відбивається відповідно у складі інших доходів чи інших витрат звичайної діяльності.

Таким чином, збільшення вартості фінансових інвестицій внаслідок дооцінки відображається за дебетом рахунку 35 “Поточні фінансові інвестиції” в кореспонденції з кредитом рахунку 746 “Інші витрати звичайної діяльності”, а зменшення балансової вартості інвестицій – за кредитом рахунку 35 в кореспонденції з дебетом рахунку 975 “Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій”.

Фінансові інвестиції, справедливую вартість яких вірогідно визначити неможливо, відбиваються в балансі за їх фактичною собівартістю з урахуванням зменшення корисності інвестиції. Утрати від зменшення корисності відображаються у складі інших витрат звичайної діяльності за дебетом рахунку 975 “Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій” з одночасним зменшенням балансової вартості фінансових інвестицій за кредитом рахунку 35.

Приклад 7.

Підприємство володіє акціями двох акціонерних товариств В і Д. Станом на 31 грудня звітного року відома інформація про балансову і справедливую вартість кожної інвестиції (табл. 2.4).

Інформація про фактичну собівартість і справедливу вартість поточних
фінансових інвестицій (грн.)

Показник	Фактична собівартість придбаних акцій	Справедлива вартість акцій на 31.12 звітнього року
А	1	2
Інвестиції в акції підприємства В	800	700
Інвестиції в акції підприємства Д	12000	14000
Вартість інвестиційного портфеля	12800	14700

У бухгалтерському обліку переоцінка фінансових інвестицій в акції до рівня їх справедливої вартості буде відображена таким чином:

1. Уцінка фінансових інвестицій в акції підприємства В:

Дебет 975 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій» - 100 грн.

Кредит 35 «Поточні фінансові інвестиції» - 100 грн.

2. Дооцінка фінансових інвестицій в акції підприємства Д:

Дебет 35 «Поточні фінансові інвестиції» - 2000 грн.

Кредит 746 «Інші доходи звичайної діяльності» - 2000 грн.

Проведення операцій переоцінки фінансових інвестицій ніяк не впливає на показники валових доходів і валових витрат для цілей оподаткування податком на прибуток.

2.4. Облік довгострокових фінансових інвестицій

Довгострокові фінансові інвестиції – це інвестиції, що не є поточними, тобто інвестиції терміном погашення більш одного року, а також інвестиції, що не можуть бути реалізовані в будь-який момент.

Розрізняють довгострокові фінансові інвестиції, що надають право власності - інвестиції в акції інших підприємств, внески до статутного капіталу, і інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення, тобто боргові цінні папери – облігації невластної емісії, довгострокові векселі тощо.

Бухгалтерський облік довгострокових фінансових інвестицій здійснюється на активному балансовому рахунку 14 «Довгострокові фінансові інвестиції». Він призначений для узагальнення інформації про наявність і рух довгострокових інвестицій (вкладень) у цінні папери інших підприємств, облігації державних і місцевих позик, статутні капітали інших підприємств, створених на території країни і за кордоном тощо.

За дебетом рахунку 14 відображається вартість здійснених довгострокових фінансових інвестицій шляхом їх придбання (надходження) та збільшення їх вартості, а за кредитом – їх вибуття (списання) чи зменшення вартості, а також одержання дивідендів від об'єкта інвестування, якщо облік інвестицій ведеться за методом участі в капіталі.

Рахунок 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» має 3 субрахунки:

- 141 «Інвестиції зв'язаним сторонам за методом участі в капіталі»
- 142 «Інші інвестиції зв'язаним сторонам»
- 143 «Інвестиції незв'язаним сторонам»

Як бачимо, в основі розмежування субрахунків на рахунку 14 лежить, характер інвестицій залежно від контролю і впливу інвестора на об'єкт інвестування, при тому виділяються інвестиції зв'язаним сторонам і інвестиції незв'язаним сторонам, а також інвестиції, що ураховуються за різними методами.

Поняття зв'язаних сторін розкривається у П(С)БО 23 «Розкриття інформації відносно зв'язаних сторін», відповідно до якого зв'язаними сторонами вважаються:

- підприємства, які знаходяться під контролем або суттєвим впливом інших осіб;
- підприємства і фізичні особи, котрі прямо або опосередковано здійснюють контроль над підприємством або суттєво впливають на його діяльність, а також близькі члени родини такої фізичної особи.

Для обліку інвестицій зв'язаним сторонам використовуються субрахунки 141 і 142, а для обліку всіх інших інвестицій – субрахунок 143. Облік інвестицій на субрахунок 141 ведеться за методом участі в капіталі, а інвестицій на су-

брахунку 142 – за методом справедливої вартості. Докладніше на методах оцінки і обліку довгострокових фінансових інвестицій зупинимося нижче.

Регістром синтетичного обліку за рахунком 14 в умовах застосування журнальної форми обліку, передбаченої Методичними рекомендаціями з використання регістрів бухгалтерського обліку, затвердженими наказом Міністерства фінансів України 29.12.2000 р. № 356, є журнал № 4 (розділ II).

Журнал № 4 (розділ II), як було зазначено вище, побудований за шаховим принципом і містить узагальнену інформацію за кредитом рахунку 14 про вибуття довгострокових фінансових інвестицій за звітний період, а також про зменшення їх балансової вартості у випадку проведення уцінки до рівня справедливої вартості за довгостроковими фінансовими інвестиціями, облік яких ведеться за методом справедливої вартості, або за у випадку отримання дивідендів від підприємства об'єкта інвестування, якщо інвестиції ураховуються за методом участі в капіталі.

Інформація за дебетом рахунку 14 про придбання і інше надходження довгострокових фінансових інвестицій накопичується у різних журналах за кореспондуючими рахунками, зокрема у журналі № 1 при придбанні фінансових інвестицій за грошові кошти, у журналі № 7 - при їх надходженні як внеску до статутного капіталу від засновників і учасників, у журналі № 3 - при надходженні довгострокових фінансових інвестицій від дебіторів тощо.

Регістром аналітичного обліку довгострокових фінансових інвестицій є відомість № 4.2, в якій розгорнуто відображається надходження фінансових інвестицій за дебетом рахунку 14 в розрізі кореспондуючих рахунків, потім наводиться загальна сума обороту за дебетом, сума обороту за кредитом за даними журналу № 4 (розділ II) і виводиться сальдо на кінець місяця, а також загальна сума фінансових інвестицій з початку року. У відомості № 4.2 інформація про довгострокові фінансові інвестиції наводиться з відокремленням даних про:

- фінансові інвестиції за методом участі в капіталі в:
 - асоційовані підприємства;
 - дочірні підприємства;

спільну діяльність

- інші фінансові інвестиції в:

частки і паї у статутному капіталі інших підприємств

акції

облігації

інші

Аналітичний облік ведеться за видами довгострокових фінансових інвестицій в розрізі об'єктів інвестування, окремо по інвестиціях в Україні та за кордоном.

Відповідно до вимог П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» довгострокові фінансові інвестиції, що надають права власності, як і поточні фінансові інвестиції, первісно оцінюються і відображаються в обліку за їх собівартістю, яка складається з ціни придбання, комісійних винагород, мита, податків, зборів, обов'язкових платежів і інших витрат, що безпосередньо пов'язані з придбанням фінансової інвестиції.

Але в подальшому, на відміну від поточних фінансових інвестицій, облік довгострокових фінансових інвестицій залежить від ступеня впливу і контролю інвестора за операційною і фінансовою політикою компанії, у яку вкладений капітал.

У свою чергу вплив і контроль залежать від кількості акцій із правом голосу, якими володіє підприємство-інвестор, у відношенні до загальної кількості випущених акцій підприємства-об'єкта інвестування, тобто частки у статутному капіталі (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Методи оцінки і бухгалтерського обліку довгострокових фінансових інвестицій відповідно до вимог П(С)БО 12

Частка в статутному капіталі	Рівень впливу інвестора	Метод оцінки і обліку фінансових інвестицій
1	2	3
Менше ніж 20% акцій, що мають право голосу	Інвестор не має суттєвого впливу чи не здійснює контроль	Фінансові інвестиції відображаються за методом справедливої вартості
Від 20% до 50%	Інвестор має суттєвий	Фінансові інвестиції в асоційовані і

Продовження таблиці 2.5

1	2	3
акцій, що мають право голосу	вплив на підприємство, але не здійснює контроль	спільні підприємства відображаються в обліку за одним з двох методів залежно від певних умов: - за методом участі в капіталі або - за методом справедливої вартості
Більше 50% акцій, що мають право голосу	Інвестор здійснює контроль над підприємством	Фінансові інвестиції в дочірні підприємства враховуються за методом участі в капіталі. Фінансові звіти консолідуються.

Коли мова йде про здійснення суттєвого впливу, то насамперед маються на увазі фінансові інвестиції в спільні підприємства і асоційовані компанії.

Спільне підприємство - це підприємство, яке є об'єктом спільного контролю двох чи більше сторін відповідно до письмової угоди між ними.

Спільний контроль – це розподілення контролю за господарською діяльністю відповідно до угоди про ведення спільної діяльності.

Виходячи з цього, всі учасники спільної діяльності поділяються на контролюючих учасників і звичайних інвесторів.

Контролюючий учасник – це учасник спільної діяльності, який здійснює спільний контроль за нею.

Інші інвестори спільного підприємства – це учасники спільної діяльності, які не здійснюють спільного контролю за нею.

Асоційоване підприємство – це підприємство, в якому інвестор має суттєвий вплив і яке не є ні дочірнім, ні спільним підприємством інвестора.

Відповідно до П(С)БО 12 під суттєвим впливом розуміються повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової, господарської і комерційної політики об'єкта інвестування без здійснення контролю за цією політикою.

Якщо підприємство-інвестор володіє безпосередньо чи опосередковано 20% - 50% акцій підприємства-об'єкта інвестування з правом голосу, то вважається, що він має суттєвий вплив.

Під контролем розуміється повноваження керувати фінансовою, господарською і комерційною політикою підприємства з метою отримання вигод від його діяльності.

Якщо підприємство-інвестор володіє більше ніж 50% акцій підприємства-об'єкта інвестування із правом голосу, то вважається, що він здійснює контроль.

Підприємство, яке повністю контролює інше підприємство, називається материнським підприємством.

У свою чергу дочірнє підприємство – це підприємство, що перебуває під контролем іншого (материнського) підприємства.

Відповідно до П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» за різних умов і для різних груп інвесторів мають застосовуватися різні методи оцінки і обліку довгострокових фінансових інвестицій, зокрема метод справедливої вартості, метод участі в капіталі, метод амортизованої собівартості.

Розглянемо порядок застосування кожного з них докладніше.

Відображення довгострокових фінансових інвестицій за справедливою вартістю

За справедливою вартістю довгострокові фінансові інвестиції відображаються в наступних випадках:

1) інвестор не має суттєвого впливу і не здійснює контроль над підприємством об'єктом інвестування, тобто володіє менше, ніж 25% акцій з правом голосу;

2) інвестор має суттєвий вплив за підприємством-об'єктом інвестування, тобто володіє від 25 до 50% акцій з правом голосу, але водночас мають місце додаткові обставини:

- інвестиції в асоційовані або спільні дочірні підприємства придбані і утримуються виключно для продажу протягом 12 місяців з дати придбання;

- асоційоване або спільне підприємство здійснює свою діяльність в умовах, що істотно обмежують його здатність передавати кошти інвестору протягом періоду, що перевищує 12 місяців;

3) Інвестор спільного підприємства не є контролюючим учасником.

3) інвестор (материнська фірма) здійснює контроль над дочірнім підприємством і володіє більше ніж 50% акцій з правом голосу, але:

- контроль дочірнього підприємства є тимчасовим, оскільки воно придбано і утримується лише з метою його наступного продажу протягом короткострокового періоду;

- дочірнє підприємство здійснює свою діяльність в умовах, які обмежують його здатність передавати грошові кошти материнському підприємству.

Довгострокові фінансові інвестиції в дочірні підприємства відбиваються материнською компанією за справедливою вартістю, коли вони виключаються при консолідації фінансових звітів, відповідно до П(С)БО 20 «Консолідована фінансова звітність».

Облік довгострокових фінансових інвестицій за методом справедливої вартості здійснюється аналогічно обліку поточних фінансових інвестицій.

Так, під час придбання довгострокових фінансових інвестицій вони відображаються за фактичною собівартістю бухгалтерським записом:

Дебет 14 “Довгострокові фінансові інвестиції”

Кредит 31 “Рахунки в банках”

Далі на дату балансу у випадку, якщо справедлива вартість фінансових інвестицій суттєво відхилилася від їх балансової вартості, в обліку здійснюється переоцінка довгострокових фінансових інвестицій.

Сума збільшення чи зменшення балансової вартості довгострокових фінансових інвестицій на дату балансу відбивається відповідно у складі інших доходів чи інших витрат звичайної діяльності. Таким чином, збільшення вартості фінансових інвестицій внаслідок дооцінки відображається за дебетом рахунку 14 “Довгострокові фінансові інвестиції” в кореспонденції з кредитом рахунку 746 “Інші витрати звичайної діяльності”, а зменшення балансової вартості інвестицій – за кредитом рахунку 14 в кореспонденції з дебетом рахунку 975 “Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій”.

Фінансові інвестиції, справедливу вартість яких вірогідно визначити неможливо, відбиваються в балансі за їх фактичною собівартістю з урахуванням

зменшення корисності інвестиції. Утрати від зменшення корисності відображаються у складі інших витрат звичайної діяльності за дебетом рахунку 975 “Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій” з одночасним зменшенням балансової вартості довгострокових фінансових інвестицій за кредитом рахунку 14.

Довгострокові фінансові інвестиції здійснюються з метою отримання фінансових доходів у вигляді дивідендів, облік яких ведеться за допомогою рахунку 731 “Дивіденди отримані” у випадку, якщо інвестиції ураховуються за методом справедливої вартості.

Під час нарахування фінансових доходів у вигляді дивідендів здійснюється запис:

Дебет 373 “Розрахунки за нарахованими доходами”

Кредит 731 “Дивіденди отримані”

Під час отримання дивідендів за безготівковим розрахунком виконується проводка:

Дебет 31 “Рахунки в банках”

Кредит 373 “Розрахунки за нарахованими доходами”

Сума дивідендів, які отримуються від резидентів, не входить до складу валових доходів підприємства-інвестора, оскільки по них сплачений авансовий внесок з податку на прибуток платником дивідендів. Водночас, сума дивідендів, що отримані від нерезидентів, включається до валових доходів і підлягає оподаткуванню податком на прибуток.

Крім доходів від володіння різноманітними цінними паперами і корпоративними правами, які ураховуються як довгострокові фінансові інвестиції, у вигляді дивідендів, підприємство-інвестор може отримувати доходи також шляхом продажу самих фінансових активів.

У випадку продажу довгострокових фінансових інвестицій здійснюються наступні записи:

1. Відображається доход від продажу довгострокових фінансових інвестицій:

Дебет 31 “Рахунки в банках”

Кредит 741 “Доход від реалізації фінансових інвестицій”

2. Списується балансова вартість реалізованих довгострокових фінансових інвестицій:

Дебет 971 “Собівартість реалізованих фінансових інвестицій”

Кредит 14 “Довгострокові фінансові інвестиції”

3. Списується сума доходу від реалізації фінансових інвестицій на фінансовий результат:

Дебет 741 “Доход від реалізації фінансових інвестицій”

Кредит 793 “Результат іншої звичайної діяльності”

4. Списується собівартість реалізованих фінансових інвестицій на фінансовий результат:

Дебет 793 “Результат іншої звичайної діяльності”

Кредит 971 “Собівартість реалізованих фінансових інвестицій”

Для цілей оподаткування прибутку підприємств визначається і відноситься до складу доходів сума прибутку від операцій з цінними паперами як перевищення доходів від продажу цінних паперів кожного окремого виду над витратами з їх придбання з урахуванням від’ємного фінансового результату попередніх звітних періодів за методикою освітленою вище. При тому не має значення здійснюється торгівля цінними паперами, які були ураховані як поточні фінансові інвестиції, чи довгострокові фінансові інвестиції.

Далі розглянемо на прикладі облік довгострокових фінансових інвестицій за методом справедливої вартості.

Приклад 8.

Підприємство “Троянда” 1 листопада 20.. року придбало:

- 20000 штук акцій ВАТ “Росинка” на загальну суму 20000 грн. (ціна придбання однієї акції – 1 грн., номінальна вартість акції – 1 грн.), що складає 10 % випущених простих акцій;

- 25000 штук акцій ВАТ “Крокус” на суму 37500 грн. (ціна придбання однієї акції – 1,5 грн., номінально вартість – 1 грн.), що складає 5% випущених простих акцій.

31.12.20.. року ринкова вартість відповідних пакетів акцій склала:

- акції ВАТ “Росинка” - 0,9 грн.,
- акції ВАТ “Крокус” – 1,8 грн.

31.03.20.. (наступного року) р. ВАТ “Росинка” оголошені дивіденди в розмірі 2% від номінальної вартості акцій, а ВАТ “Крокус” – 5%.

1.04.20.. р. (наступного року) підприємство “Троянда” одержало дивіденди від підприємств-об’єктів інвестування на поточний рахунок в національній валюті.

31.06.20.. р.(наступного року) підприємством “Троянда” проданий пакет з 10000 штук акцій ВАТ “Росинка” за ціною 1,1 грн. за акцію.

Відображення відповідних операцій в бухгалтерському обліку підприємства-інвестора здійснюється наступним чином:

1. 1.11.20.. р. придбані акції ВАТ “Росинка” і ВАТ “Крокус” з метою довгострокового інвестування:

Дебет 14 “Довгострокові фінансові інвестиції” – 57500 грн.

Кредит 31 “Рахунки в банках” – 57500 грн.

Ураховуючи, що частка в капіталі підприємств-об’єктів інвестування складає 10% у ВАТ «Росинка» і 5% у ВАТ «Крокус» можна зробити висновок, що підприємство «Троянда» не має суттєвого впливу, і саме тому довгострокові фінансові інвестиції повинні відображатися в бухгалтерському обліку за справедливою вартістю з регулярним проведенням переоцінок у випадку відхилення балансової вартості від поточної ринкової вартості.

2. 31.12.20.. р. проводиться уцінка пакету акцій ВАТ «Росинка» до справедливої вартості: $20000 \text{ шт.} \times (0,9 - 1) = 2000 \text{ грн.}$

Дебет 975 “Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій” – 2000 грн.

Кредит 14 “Довгострокові фінансові інвестиції” – 2000 грн.

3. 31.12.20.. р. проводиться дооцінка пакету акцій ВАТ «Крокус» до справедливої вартості: $25000 \text{ шт.} \times (1,8 - 1,5) = 7500$

Дебет 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» – 7500 грн.

Кредит 746 «Інші доходи звичайної діяльності» – 7500 грн.

4. 31.03.20.. р. відображені нараховані дивіденди до отримання по акціях:

ВАТ «Росинка» - $20000 \text{ шт.} \times 1 \text{ грн.} \times 0,02 = 400 \text{ грн.}$

ВАТ «Крокус» – $25000 \text{ шт.} \times 1 \text{ грн.} \times 0,05 = 1250 \text{ грн.}$

Дебет 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» -1650 грн.

Кредит 731 «Дивіденди отримані» - 1650 грн.

5. 1.04.20.. р. підприємство «Троянда» одержало дивіденди від підприємств-об'єктів інвестування на поточний рахунок в національній валюті.

Дебет 31 «Рахунки в банках» – 1650 грн.

Кредит 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» -1650 грн.

6. 31.06.20.. р. підприємством «Троянда» проданий пакет з 10000 штук акцій ВАТ «Росинка»:

- відображено доход від продажу довгострокових фінансових інвестицій:

Дебет 31 «Рахунки в банках» – 11000 грн.

Кредит 741 «Доход від реалізації фінансових інвестицій» – 11000 грн.

- списана балансова вартість реалізованих фінансових інвестицій%

Дебет 971 «Собівартість реалізованих фінансових інвестицій» – 9000 грн.

Кредит 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» – 9000 грн.

- списана сума доходу від реалізації фінансових інвестицій на фінансовий результат:

Дебет 741 «Доход від реалізації фінансових інвестицій» – 11000 грн.

Кредит 793 «Результат іншої звичайної діяльності» – 11000 грн.

- списана собівартість реалізованих фінансових інвестицій на фінансовий результат:

Дебет 793 «Результат іншої звичайної діяльності» – 9000 грн.

Кредит 971 «Собівартість реалізованих фінансових інвестицій» – 9000 грн.

Відображення довгострокових фінансових інвестицій за методом участі в капіталі

Метод участі в капіталі – це метод обліку фінансових інвестицій, який передбачає, що на дату балансу довгострокові фінансові інвестиції відображаються за вартістю, що визначається з урахуванням зміни загальної величини власного капіталу об'єкта інвестування, крім тих змін, які є результатом операцій між інвестором і власне об'єктом інвестування.

Як правило, метод участі в капіталі використовується, якщо частка інвестора складає не менше, ніж 25% акцій, що мають право голосу.

За методом участі в капіталі відображаються в обліку фінансові інвестиції:

- в асоційовані компанії;
- у спільні підприємства у контролюючого учасника;
- у дочірні підприємства у фінансових звітах материнської компанії.

Відповідно до цього методу балансова вартість фінансових інвестицій збільшується чи зменшується на суму, яка є часткою інвестора у чистому прибутку або збитку об'єкта інвестування за звітний період з віднесенням цієї суми до складу доходів або втрат від участі в капіталі. Водночас балансова вартість фінансових інвестицій зменшується на суму визнаних дивідендів від об'єкта інвестування.

Приклад 9.

Материнська фірма володіє 9000 акцій номіналом 10 грн. дочірньої фірми, що складає 90% статутного капіталу останньої. За результатами звітнього року дочірня фірма одержала чистий прибуток у сумі 100000 грн. Частка материнської фірми в прибутку дочірньої складає: $100000 \times 0,9 = 90000$ грн.

Згідно з методом участі в капіталі, у випадку, якщо дочірня фірма отримала прибуток, то балансова вартість інвестицій у материнської фірми має збільшитися на відповідну частку прибутку в сумі 90000 грн.

Якщо дочірня фірма нарахує дивіденди, наприклад, у розмірі 2% на акцію, то частка дивідендів материнської компанії складе: $9000 \times 10 \times 0,02 = 1800$ грн.

Балансова вартість інвестицій у материнської компанії зменшиться на суму дивідендів 1800 грн., оскільки вони по суті вилучаються з об'єкту інвестування.

На рахунках бухгалтерського обліку операції з довгостроковими фінансовими інвестиціями, що ураховуються за методом участі в капіталі відображаються наступним чином.

Під час придбання (надходження) довгострокових фінансових інвестицій вони оприбутковуються за фактичною собівартістю записом:

Дебет 14 "Довгострокові фінансові інвестиції"

Кредит 31 "Рахунки в банках"

На дату балансу на підставі інформації підприємства-об'єкта інвестування про отриманий чистий прибуток (збиток) за звітний період у інвестора відображається доход (або втрати) від участі в капіталі.

Для обліку доходів від участі в капіталі призначений пасивний рахунок 72 «Доходи від участі в капіталі», який має 3 субрахунки:

721 «Доход від інвестицій в асоційовані підприємства»

722 «Доход від спільної діяльності»

723 «Доход від інвестицій у дочірні підприємства»

Відображення доходу інвестора у зв'язку з отриманням прибутку асоційованим, спільним, дочірнім підприємством, у яке вкладені кошти, здійснюється проводкою:

Дебет 141 "Інвестиції зв'язаним сторонам за методом участі в капіталі"

Кредит 72 "Доходи від участі в капіталі" (з розмежуванням за субрахунками 721 «Доход від інвестицій в асоційовані підприємства», 722 «Доход від спільної діяльності», 723 «Доход від інвестицій у дочірні підприємства»)

Для обліку втрат від участі в капіталі призначений активний рахунок 96 «Втрати від участі в капіталі», який має 3 субрахунки:

961 «Втрати від інвестицій в асоційовані підприємства»

962 «Втрати від спільної діяльності»

963 «Втрати від інвестицій у дочірні підприємства»

Відображення втрат інвестора у зв'язку з отриманням збитку асоційованим, спільним, дочірнім підприємством, у яке вкладені кошти, здійснюється проводкою:

Дебет 96 «Втрати від участі в капіталі» (з розмежуванням за субрахунками 961 «Втрати від інвестицій в асоційовані підприємства», 962 «Втрати від спільної діяльності», 963 «Втрати від інвестицій у дочірні підприємства»)

Кредит 141 "Інвестиції зв'язаним сторонам за методом участі в капіталі"

Рахунки 72 «Доход від участі в капіталі» і 96 «Втрати від участі в капіталі» наприкінці звітної періоду закривають на субрахунок 792 «Результат фінансових операцій».

Доходи і втрати від участі в капіталі для цілей оподаткування підприємств ніяким чином не впливають на валові доходи і валові витрати і не ураховуються для визначення оподаткованого прибутку.

В умовах ведення обліку довгострокових фінансових інвестицій за методом участі в капіталі дивіденди у інвестора розглядаються як повернення частини інвестицій, вилучення їх із бізнесу, і тому нараховані до отримання дивіденди зменшують балансову вартість фінансових інвестицій. Нарахування дивідендів за методом участі в капіталі відображається проводкою.

Дебет 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»

Кредит 141 «Інвестиції зв'язаним сторонам за методом участі в капіталі»

Одержання дивідендів на поточний рахунок показується записом::

Дебет – 31 «Рахунки в банках»

Кредит – 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»

Приклад 10.

ВАТ «Таврія» придбало 50000 штук акцій ВАТ «Черноморочка» за ціною 1,2 грн. за акцію на загальну суму 60000 грн. Номінальна вартість акцій - 1 грн.

Статутний капітал ВАТ “Черноморочка” складає 125000 грн. (125000 штук акцій номіналом 1 грн.)

За рік, що минув, ВАТ “Черноморочка” оголосила прибуток у розмірі 20000 грн. і дивіденди в розмірі 5% на акцію. Інших змін в капіталі не було. Дивіденди отримані на поточний рахунок в національній валюті.

Відображення довгострокових фінансових інвестицій у підприємства-інвестора у даному випадку здійснюється таким чином:

1. Придбані акції ВАТ “Черноморочка” з метою довгострокового інвестування:

Дебет 14 “Довгострокові фінансові інвестиції” – 60000 грн.

Кредит 31 “Рахунки в банках” – 60000 грн.

Визначимо частку в капіталі підприємства об’єкта інвестування:

$$50000 / 125000 = 0,4 \text{ або } 40\%$$

Ураховуючи, що частка в капіталі підприємств-об’єктів інвестування складає 40%, можна зробити висновок, що ВАТ «Таврія» має суттєвий вплив на компанію ВАТ “Черноморочка”, яка є асоційованою, і саме тому довгострокові фінансові інвестиції повинні відображатися в бухгалтерському обліку за методом участі в капіталі.

2. За даними року, що минів, в обліку інвестора ВАТ “Таврія” відображено доход від участі в капіталі, як частка чистого прибутку асоційованої компанії – ВАТ “Черноморочка” у розмірі: 20000 грн. x 0,4 = 8000 грн.

Дебет 141 "Інвестиції зв'язаним сторонам за методом участі в капіталі" – 8000 грн.

Кредит 72 "Доходи від участі в капіталі" – 8000 грн.

3. Нараховані дивіденди до отримання у ВАТ “Таврія” в розмірі 50000 шт. x 1 грн. x 0,05 = 2500 грн.

Дебет 373 “Розрахунки за нарахованими доходами” – 2500 грн.

Кредит 141 “Інвестиції зв'язаним сторонам за методом участі в капіталі” – 2500 грн.

4. Отримані дивіденди на поточний рахунок в національній валюті:

Дебет – 31 “Рахунки в банках” – 2500 грн.

Кредит – 373 “Розрахунки за нарахованими доходами” – 2500 грн.

Визначимо балансову вартість довгострокових фінансових інвестицій станом на 31.12.20..р. за даними операціями:

- балансова вартість довгострокових фінансових інвестицій на дату придбання – 60000 грн.

- збільшення балансової вартості інвестицій на частку інвестора в прибутку об’єкта інвестування – 8000 грн.

- зменшення балансової вартості інвестицій на частку інвестора в нарахованих до отримання дивідендах – 2500 грн.

- балансова вартість довгострокових фінансових інвестицій на 31.12.20..р. – $60000 + 8000 - 2500 = 65500$ грн.

Відображення довгострокових фінансових інвестицій за методом амортизованої собівартості

До числа боргових цінних паперів відносяться облігації, ощадні сертифікати та інші цінні папери, що засвідчують право власника на отримання відповідної суми в розмірі їх номінальної вартості і відсотків за фіксованою ставкою у передбачений термін.

Придбані боргові цінні папери, емітовані іншими підприємствами, первісно відображаються в бухгалтерському обліку за їх собівартістю на активному рахунку 14 “Довгострокові фінансові інвестиції”.

Причому боргові цінні папери можуть придбатися як за номінальною вартістю, так і за ціною нижче або вище їх номінальної вартості.

У випадку, якщо цінні папери придбані за ціною нижче номіналу, то вважається, що вони придбані з дисконтом, а у випадку, якщо ціна придбання вище номіналу, то з премією.

Дисконт – це сума перевищення вартості погашення боргового цінного паперу над його собівартістю.

Наприклад, облігація номіналом 200 грн. (вартість погашення) придбана за 180 грн. (собівартість), дисконт складає 20 грн.

Премія – це сума перевищення собівартості боргового цінного паперу над вартістю його погашення.

Або, облігація номіналом 200 грн. (вартість погашення), придбана за 230 грн. (собівартість), премія - 30 грн.

У будь-якому випадку придбані боргові цінні папери спочатку оприбутковуються за ціною придбання з урахуванням додаткових витрат у вигляді комісійних винагород посередникам тощо.

У подальшому на кожен дату балансу вони відображаються за так званою амортизованою собівартістю, тобто собівартістю цінного паперу, котра збільшена чи зменшена на суму накопиченої амортизації дисконту або премії.

Дисконт або премія списується (амортизується) інвестором протягом терміну з дати придбання до дати погашення.

Розрахунок амортизації дисконту відповідно до П(С)БО 12 слід здійснювати за методом ефективної ставки відсотків. При тому ефективна ставка відсотків у випадку придбання цінних паперів з дисконтом розраховується за формулою (1), а у випадку придбання з премією - за формулою (2):

$$\begin{aligned} & \text{Ефективна (ринкова) ставка відсотків} = \\ & \frac{(\text{Номінальна вартість} \times \text{Фіксована ставка відсотку}) + \frac{\text{Сума дисконту}}{\text{Строк погашення}}}{\frac{(\text{Номінальна вартість} + \text{Вартість придбання})}{2}} \end{aligned} \quad (1)$$

$$\begin{aligned} & \text{Ефективна (ринкова) ставка відсотків} = \\ & \frac{(\text{Номінальна вартість} \times \text{Фіксована ставка відсотку}) - \frac{\text{Сума премії}}{\text{Строк погашення}}}{\frac{(\text{Номінальна вартість} + \text{Вартість придбання})}{2}} \end{aligned} \quad (2)$$

Сума амортизації дисконту визначається за формулою (3):

$$\text{Амортизація дисконту} = \text{Балансова вартість інвестицій} \times \text{Ефективна (ринкова) ставка відсотків} - \text{Сума відсотків за фіксованою ставкою} \quad (3)$$

Сума амортизації премії визначається за формулою (4):

$$\text{Амортизація премії} = \text{Сума відсотків за фіксованою ставкою} - \text{Балансова вартість інвестицій} \times \text{Ефективна (ринкова) ставка відсотків} \quad (4)$$

Списання дисконту або премії ведеться в такому порядку, щоб в момент погашення боргових цінних паперів їх вартість на рахунку 14 дорівнювала номіналу.

Списання дисконту або премії здійснюється водночас з нарахуванням відсотків до отримання і відображається з використанням рахунків 733 «Інші доходи від фінансових операцій» і 952 «Інші фінансові витрати».

Облік облігацій, які придбані з дисконтом, у інвестора можна розглянути на прикладі 11.

Приклад 11.

31.12.2012 р. ВАТ «Компас» придбало 3000 шт. облігацій, які випущені ВАТ "Зірка", під 10% річних строком погашення 2 роки. Номінальна вартість 1 шт. – 20 грн. Облігації придбані з дисконтом - 2 грн. Відсотки за облігаціями сплачуються в кінці кожного року.

31.12.2014 г. погашені облігації грошовими коштами.

Спочатку визначимо ефективну (ринкову) ставку відсотків:

Ефективна (ринкова) ставка відсотків =

$$\frac{(60000 \text{ грн.} \times 0,1) + 6000 \text{ грн./} 2 \text{ роки}}{(60000 \text{ грн.} + 54000 \text{ грн.})} = 16\%$$

2

Господарські операції:

1. Придбані облігації ВАТ "Зірка" з дисконтом і відображені за собівартістю:

Собівартість придбання = 3000 шт. x (20 грн. - 2 грн.) = 54000 грн.:

Д – 143 «Інвестиції незв'язаним сторонам» – 54000 грн.

К – 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – 54000 грн.

2. Нараховані відсотки за 2013 р. до отримання:

Сума відсотків = 20 грн. x 0,1 x 3000 шт. = 6000 грн.

Д – 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» – 6000 грн.

К – 732 «Відсотки отримані» – 6000 грн.

3. Нарахована амортизація дисконту за 2013 р.:

Сума амортизації дисконту за 2013 р. = 54000 грн. x 0,16 – 6000 грн. = 2640 грн.

Д – 143 «Інвестиції незв'язаним сторонам» – 2640 грн.

К – 733 «Інші доходи від фінансових операцій» – 2640 грн.

4. Отримані відсотки за облігаціями за 2013 р.:

Д – 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – 6000 грн.

К – 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» – 6000 грн.

5. Нараховані відсотки за 2014 р. до отримання:

Д – 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» – 6000 грн.

К – 732 «Відсотки отримані» – 6000 грн.

6. Нарахована амортизація дисконту за 2014 р., причому оскільки це останній рік володіння цінним папером списується весь залишок недоамортизованої суми дисконту:

Сума амортизації дисконту за 2014 р. = 6000 грн. – 2640 грн. = 3360 грн.

Д – 143 «Інвестиції незв'язаним сторонам» – 3360 грн.

К – 733 «Інші доходи від фінансових операцій» – 3360 грн.

7. Отримані відсотки за 2014 р.:

Д – 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – 6000 грн.

К – 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» – 6000 грн.

8. 31.12.2014 р. погашені облігації за номінальною вартістю:

Д – 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – 60000 грн.

К – 143 «Інвестиції незв'язаним сторонам» – 60000 грн.

Облік облігацій, придбаних з премією, у інвестора на прикладі 12.

Приклад 12.

31.12.2012 р. ВАТ «Комета» придбало 6000 шт. облігацій, які випущені ВАТ "Омега", під 20% річних строком погашення 2 роки. Номінальна вартість 10 грн. Облігації придбані з премією 1 грн.

Відсотки за облігаціями сплачуються в кінці кожного року.

31.12.2014 р. погашені облігації грошовими коштами.

Спочатку визначимо ефективну (ринкову) ставку відсотків:

Ефективна (ринкова) ставка відсотків =

$$\frac{(60000 \text{ грн.} \times 0,2) - 6000 \text{ грн.} / 2 \text{ роки}}{60000 + 66000} = 14,3\%$$

$$\frac{60000 + 66000}{2}$$

2

Господарські операції:

1. Придбані облігації з премією і відображені за собівартістю:

Собівартість придбання = 6000 шт. x (10 грн. + 1 грн.) = 66000 грн.

Д – 143 «Інвестиції незв'язаним сторонам» – 66000 грн.

К – 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – 66000 грн.

2. Нараховані відсотки за 2013 р. до отримання:

Сума відсотків = 6000 шт. x 10 грн. x 0,2 = 12000 грн.

Д – 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» – 12000 грн.

К – 732 «Відсотки отримані» – 12000 грн.

3. Отримані відсотки за 2013 р.:

Д – 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – 12000 грн.

К – 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» – 12000 грн.

4. Нарахована амортизація премії за 2013 р.:

Сума амортизації премії = 12000 грн. – 66000 грн. x 0,143 = 12000 - 9438 = 2562 грн.

Д – 952 «Інші фінансові витрати» – 2562 грн.

К – 143 «Інвестиції незв'язаним сторонам» – 2562 грн.

5. Нараховані відсотки за 2014 р. до отримання:

Д – 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» – 12000 грн.

К – 732 «Відсотки отримані» – 12000 грн.

6. Отримані відсотки за 2014 р.:

Д – 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – 12000 грн.

К – 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» – 12000 грн.

7. Нарахована амортизація премії за 2014 р. (списана недоамортизована частина): 6000 грн. – 2562грн. = 3438 грн.

Д – 952 «Інші фінансові витрати» – 3438 грн.

К – 143 «Інвестиції незв'язаним сторонам» – 3438 грн.

8. 31.12.2014 р. погашені облігації за номінальною вартістю:

Д – 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – 60000 грн.

К – 143 «Інвестиції незв'язаним сторонам» – 60000 грн.

Основні бухгалтерські записи з обліку фінансових інвестицій і порядок їх відображення в обліку наведено у табл. 6

Таблиця 2.6

Основні бухгалтерські записи з обліку фінансових інвестицій і порядок їх відображення в обліку

№ з/п.	Зміст операції	Бухгалтерський запис	
		дебет	кредит
А	Б	1	2
Операції з обліку поточних фінансових інвестицій			
1	Облік придбання поточних фінансових інвестицій за грошові кошти		
1.1	Перераховано з поточного рахунку в національній валюті за придбані акції чи інші цінні папери, що відносяться до поточних фінансових інвестицій	35	31
1.2	Нарахована комісійна винагорода за послуги посередника	35	685
1.3	Перерахована посереднику сума комісійної винагороди	685	31
2	Облік придбання поточних фінансових інвестицій в обмін на інші активи (готову продукцію, виробничі запаси, товари тощо) - на прикладі готової продукції		
2.1	Відображено доход від продажу готової продукції	36	701
2.2	Нараховане податкове зобов'язання з ПДВ	701	641
2.3	Списана собівартість реалізованої готової продукції	901	26
2.4	Отримані акції чи інші цінні папери, що ураховуються як поточні фінансові інвестиції, в розрахунок від покупця	35	36

Продовження таблиці 2.6

А	Б	1	2
3	Облік надходження поточних фінансових інвестицій як внеску до статутного капіталу		
3.1	Сформований статутний капітал	46	40
3.2	Надійшли акції чи інші цінні папери, що ураховуються як поточні фінансові інвестиції, як внесок до статутного капіталу від засновників (учасників)	35	46
4	Облік фінансових доходів від поточних фінансових інвестицій		
4.1	Нараховані до отримання дивіденди по акціях, що ураховуються як поточні фінансові інвестиції	373	731
4.2	Отримані на поточний рахунок дивіденди	31	373
4.3	Нараховані до отримання відсотки по депозитних сертифікатах, облігаціях та інших цінних паперах, що ураховуються як поточні фінансові інвестиції	373	732
4.4	Отримані на поточний рахунок відсотки по депозитних сертифікатах, облігаціях та інших цінних паперах, що ураховуються як поточні фінансові інвестиції	31	373
5	Облік продажу поточних фінансових інвестицій		
5.1	Отриманий доход від продажу поточних фінансових інвестицій	31	741
5.2	Списана собівартість реалізованих поточних фінансових інвестицій	971	35
6	Облік поточних фінансових інвестицій на дату балансу		
6.1	Проведена дооцінка поточних фінансових інвестицій до справедливої (ринкової) вартості	35	746
6.2	Проведена уцінка поточних фінансових інвестицій до справедливої (ринкової) вартості	975	35
Операції з обліку довгострокових фінансових інвестицій			
1	Облік придбання довгострокових фінансових інвестицій за грошові кошти		
1.1	Перераховано з поточного рахунку в національній валюті за придбані акції чи інші цінні папери, що відносяться до довгострокових фінансових інвестицій	14	31
1.2	Нарахована комісійна винагорода за послуги посередника	14	685
1.3	Перерахована посереднику сума комісійної винагороди	685	31
2	Облік придбання довгострокових фінансових інвестицій в обмін на інші активи (готову продукцію, виробничі запаси, товари тощо) - на прикладі товарів		
2.1	Відображено доход від продажу товарів	36	702
2.2	Нараховане податкове зобов'язання з ПДВ	702	641
2.3	Списана собівартість реалізованих товарів	902	28
2.4	Отримані акції чи інші цінні папери, що ураховуються як довгострокові фінансові інвестиції, в розрахунок від покупця	14	36
3	Облік надходження довгострокових фінансових інвестицій як внеску до статутного капіталу		
3.1	Сформований статутний капітал	46	40
3.2	Надійшли акції чи інші цінні папери, що ураховуються як довгострокові фінансові інвестиції, як внесок до статутного капіталу від засновників (учасників)	14	46
4	Облік фінансових доходів від довгострокових фінансових інвестицій		
4.1	Нараховані до отримання дивіденди по акціях, що ураховуються як довгострокові фінансові інвестиції за методом	373	731

Продовження таблиці 2.6

А	Б	1	2
	справедливої вартості		
4.2	Нараховані до отримання дивіденди по акціях, що ураховуються як довгострокові фінансові інвестиції за методом участі в капіталі	373	14
4.3	Отримані на поточний рахунок дивіденди	31	373
5	Облік продажу довгострокових фінансових інвестицій		
5.1	Отриманий дохід від продажу довгострокових фінансових інвестицій	31	741
5.2	Списана собівартість реалізованих довгострокових фінансових інвестицій	971	14
6	Облік довгострокових фінансових інвестицій, що ураховуються за методом справедливої вартості, на дату балансу		
6.1	Проведена дооцінка довгострокових фінансових інвестицій до справедливої (ринкової) вартості	14	746
6.2	Проведена уцінка довгострокових фінансових інвестицій до справедливої (ринкової) вартості	975	14
7	Облік довгострокових фінансових інвестицій, що ураховуються за методом участі в капіталі, на дату балансу		
7.1	Відображений дохід інвестора по довгострокових фінансових інвестиціях, які ураховуються за методом участі в капіталі, у зв'язку з отриманням прибутку асоційованим, спільним, дочірнім підприємством	14	72
7.2	Відображені втрати інвестора по довгострокових фінансових інвестиціях, які ураховуються за методом участі в капіталі, у зв'язку з отриманням збитку асоційованим, спільним, дочірнім підприємством	96	14
8	Облік фінансових інвестицій в боргові цінні папери, які придбані з дисконтом і утримуються до погашення		
8.1	Придбані боргові цінні папери з дисконтом і відображені за собівартістю	14	31
8.2	Нараховані відсотки за борговими цінними паперами до отримання за період	373	732
8.3	Отримані відсотки на поточний рахунок	31	373
8.4	Нарахована амортизація дисконту за фінансовими інвестиціями в боргові цінні папери	14	733
8.5	По закінченню терміну володіння погашені боргові цінні папери за номінальною вартістю	31	14
9	Облік фінансових інвестицій в боргові цінні папери, які придбані з премією і утримуються до погашення		
9.1	Придбані боргові цінні папери з премією і відображені за собівартістю	14	31
9.2	Нараховані відсотки за борговими цінними паперами до отримання за період	373	732
9.3	Отримані відсотки на поточний рахунок	31	373
9.4	Нарахована амортизація премії за фінансовими інвестиціями в боргові цінні папери	952	14
9.5	По закінченню терміну володіння погашені боргові цінні папери за номінальною вартістю	31	14

2.5. Розкриття інформації про операції з фінансовими інвестиціями у фінансовій звітності

Інформації про операції з фінансовими інвестиціями розкривається у Балансі підприємства. Так, інформація про фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент, наведена у статті "Довгострокові фінансові інвестиції" I розділу Активу Балансу.

У статті "Поточні фінансові інвестиції" II розділ Активу Балансу (Оборотні активи) відображаються фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів).

Розкриття інформації про фінансові інвестиції у Звіті про фінансові результати

За умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена, доход у Звіті про фінансові результати відображається в момент надходження активу або погашення зобов'язання, які призводять до збільшення власного капіталу підприємства (крім зростання капіталу за рахунок внесків учасників).

За умови, що оцінка витрат може бути достовірно визначена, витрати відображаються у Звіті про фінансові результати в момент вибуття активу або збільшення зобов'язання, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства (крім зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Якщо актив забезпечує економічні вигоди протягом кількох звітних періодів, то витрати відображаються у Звіті про фінансові результати на основі систематичного та раціонального їх розподілу (наприклад, у вигляді амортизації) протягом тих звітних періодів, коли надходять відповідні економічні вигоди.

Витрати слід негайно відображати у звіті про фінансові результати, якщо економічні вигоди не відповідають або перестають відповідати такому стану, за якого вони визнаються активами підприємства.

У статті "Доход від участі в капіталі" відображається доход, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі.

У статті "Інші фінансові доходи" показуються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі).

У статті "Інші доходи" показується доход від реалізації фінансових інвестицій; доход від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

У статті "Фінансові витрати" показуються витрати на проценти та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями (крім фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 31 "Фінансові витрати").

У статті "Втрати від участі в капіталі" відображається збиток, спричинений інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких провадиться методом участі в капіталі.

У статті "Інші витрати" відображаються собівартість реалізації фінансових інвестицій; втрати від не операційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Розкриття інформації про фінансові інвестиції у Звіті про рух грошових коштів

Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності відображається в II розділі Звіту, а в результаті фінансової діяльності - у III розділі Звіту.

Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі аналізу змін у статтях розділу балансу "Необоротні активи" та статті "Поточні фінансові інвестиції" і в розділі "IV. Необоротні активи та групи вибуття".

У статті "Реалізація фінансових інвестицій" відображають суми грошових надходжень від продажу акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток у капіталі інших підприємств (інші, ніж надходження за такими інструментами, що визнаються як еквіваленти грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).

У статті "Реалізація необоротних активів" відображається надходження грошових коштів від продажу інвестиційної нерухомості, необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття, а також інших довгострокових необоротних активів (крім фінансових інвестицій).

У статті "Реалізація майнових комплексів" показується надходження грошових коштів від продажу дочірніх підприємств та інших господарських одиниць (за вирахуванням грошових коштів, які були реалізовані у складі майнового комплексу).

У статті "Отримані відсотки" відображаються надходження грошових коштів у вигляді відсотків за позики, надані іншим сторонам (інші, ніж позики, здійснені фінансовою установою) за фінансовими інвестиціями в боргові цінні папери, за використання переданих у фінансову оренду необоротних активів тощо.

У статті "Отримані дивіденди" відображаються суми грошових надходжень у вигляді дивідендів як результат придбання акцій або часток у капіталі інших підприємств (крім виплат за такими інструментами, які визнаються як еквіваленти грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).

У статті "Інші надходження" показуються надходження грошових коштів від повернення авансів (крім авансів, пов'язаних з операційною діяльністю) та позик, наданих іншим сторонам (інші надходження, ніж аванси та позики фінансової установи), надходження грошових коштів від ф'ючерних контрактів, форвардних контрактів, опціонів тощо (за винятком тих контрактів, які укладаються для основної діяльності підприємства, або коли надходження класифі-

куються як фінансова діяльність), та інші надходження, які не передбачені у вищезазначених статтях.

У статті "Придбання фінансових інвестицій" відображаються виплати грошових коштів для придбання акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток участі у спільних підприємствах (інші, ніж виплати за такими інструментами, що визнаються як еквіваленти грошових коштів, або за такими, що утримуються для дилерських або торговельних цілей).

У статті "Придбання необоротних активів" показуються виплати грошових коштів для придбання (створення) основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів (крім фінансових інвестицій). У цій статті також відображаються суми сплачених відсотків, якщо вони включені до вартості будівництва (створення, вирощування тощо) необоротних активів.

У статті "Придбання майнових комплексів" відображаються грошові кошти, сплачені за придбані дочірні підприємства та інші господарські одиниці (за вирахуванням грошових коштів, придбаних у складі майнового комплексу).

У статті "Інші платежі" показуються аванси (крім пов'язаних з операційною діяльністю) і позики грошовими коштами, надані іншим сторонам (крім авансів і позик фінансових установ); виплати грошових коштів за ф'ючерсними контрактами, форвардними контрактами, опціонами тощо (за виключенням випадків, коли такі контракти укладаються для операційної діяльності підприємства або виплати класифікуються як фінансова діяльність); інші платежі, що не передбачені у вищезазначених статтях.

У статті "Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності" відображається результат руху коштів від інвестиційної діяльності.

Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначається на основі змін у статтях балансу за розділом "Власний капітал" та статтях, пов'язаних з фінансовою діяльністю, у розділах балансу: "Забезпечення наступних витрат і платежів", "Довгострокові зобов'язання" і "Поточні зобов'язання" ("Короткострокові кредити банків" і "Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями", "Поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками" тощо).

У статті "Надходження власного капіталу" відображаються надходження грошових коштів від розміщення акцій та інших операцій, що призводять до збільшення власного капіталу.

У статті "Отримані позики" відображаються надходження грошових коштів у результаті утворення боргових зобов'язань (позик, векселів, облігацій, а також інших видів короткострокових і довгострокових зобов'язань, не пов'язаних з операційною діяльністю).

У статті "Інші надходження" показуються інші надходження грошових коштів, пов'язані з фінансовою діяльністю.

У статті "Погашення позик" відображаються виплати грошових коштів для погашення отриманих позик.

У статті "Сплачені дивіденди" показуються суми дивідендів, сплачені грошовими коштами.

У статті "Інші платежі" показується використання грошових коштів для викупу раніше випущених акцій підприємства, виплати грошових коштів орендодавцю для погашення заборгованості за фінансовою орендою та за іншими платежами, пов'язаними з фінансовою діяльністю.

У статті "Чистий рух коштів від фінансової діяльності" відображається результат руху коштів від фінансової діяльності.

*Розкриття інформації про фінансові інструменти
у примітках до фінансової звітності*

Для кожного класу фінансових активів, фінансових зобов'язань та інструментів власного капіталу підприємство наводить інформацію про:

1. види та суму фінансових інструментів, строки та умови, які можуть впливати на їх суму, розподіл у часі та визначеність майбутніх грошових потоків;
2. облікову політику, зокрема методи визнання та оцінки.

Якщо операції з фінансовими інструментами призводять до виникнення цінкових, кредитних або інших ризиків, підприємство наводить інформацію про:

1. вартість оголошену, номінальну тощо, по якій розраховуються майбутні виплати;

2. дату погашення, закінчення строку дії або виконання контракту;

3. опціони, утримані будь-якою стороною-укладачем контракту про фінансовий інструмент, що передбачають дострокове погашення зобов'язань, включаючи період або дату, коли вони можуть бути здійснені, ціну або верхню та нижню межу цін здійснення опціону;

4. опціони, утримані будь-якою стороною-укладачем контракту про фінансовий інструмент, на конвертацію в інший фінансовий інструмент, інший фінансовий актив або фінансове зобов'язання, включаючи період або дату, коли опціон можна здійснити, а також коефіцієнти конвертації або курс обміну;

5. суму та її розподіл за терміном передбачених майбутніх грошових потоків або виплат, включаючи вартість погашення фінансового інструмента, оголошену ставку або величину відсотка, дивіденду або іншого періодичного доходу від фінансового інструмента;

6. суму та опис застави, отриманої або наданої за фінансовим інструментом;

7. іноземну валюту, у якій надходитимуть або сплачуватимуться суми за фінансовим інструментом;

8. умови контракту, які в разі їх порушення суттєво змінюватимуть терміни або інші умови фінансового інструмента.

Для кожного класу визнаних і невизнаних фінансових активів і фінансових зобов'язань наводиться інформація про наявність:

1. відсоткового ризику із зазначенням:

1.1 дати перегляду ставки відсотка або дати погашення зобов'язань за контрактом залежно від того, що настає раніше;

1.2 ефективних відсоткових ставок, якщо вони застосовуються;

2. кредитного ризику із зазначенням:

2.1 його максимальної суми на дату балансу (без урахування справедливої вартості застави);

2.2 наявності одночасного впливу різних чинників кредитного ризику.

Для кожного класу визнаних і невизнаних фінансових активів і фінансових зобов'язань наводиться інформація про їх справедливу вартість. Якщо справедливу вартість достовірно визначити неможливо, то про це разом з відомостями про основні характеристики фінансового інструмента, які впливають на його справедливу вартість, зазначається у примітках до фінансової звітності.

До інформації про справедливу вартість включаються відомості щодо застосованого методу визначення справедливої вартості та суттєвих припущень (про безперервність діяльності, про відсутність намірів скорочувати обсяги діяльності або здійснювати операції на не вигідних умовах тощо), прийнятих при його застосуванні.

Якщо підприємство відображає один або кілька фінансових активів за вартістю, що перевищує їх справедливу вартість, то наводиться інформація про:

1. балансову або справедливу вартість окремих активів або відповідних груп цих активів;
2. причини, які вплинули на прийняття рішення про відмову від зниження балансової вартості до справедливої, включаючи причини впевненості у тому, що балансову вартість буде компенсовано (відшкодовано).

Розкриття інформації про фінансові інвестиції у примітках до фінансової звітності

У примітках до фінансової звітності наводиться така інформація:

1. Балансова вартість фінансових інвестицій, що включені до складу статті балансу "Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств", за такими видами:
 - 1.1. Фінансові інвестиції в асоційовані підприємства.
 - 1.2. Фінансові інвестиції в дочірні підприємства.
 - 1.3. Фінансові інвестиції у спільну діяльність із створенням юридичної особи (спільного підприємства).

2. Фінансові інвестиції, що включені до складу статей балансу "інші довгострокові фінансові інвестиції" та "Поточні фінансові інвестиції" собівартістю, за справедливою вартістю, за амортизованою собівартістю.

3. Підстави для визначення справедливої вартості фінансових інвестицій.

4. Доходи та втрати від змін справедливої вартості фінансових інвестицій за звітний період.

5. Перелік провідних асоційованих, дочірніх і спільних підприємств із зазначенням частки в капіталі та методів оцінки, що використовуються для обліку таких фінансових інвестицій.

Контрольний учасник спільного підприємства у примітках до фінансової звітності також наводить (розкриває) таку інформацію:

1. Загальна сума зобов'язань щодо його часток у спільних підприємствах.

2. Сума зобов'язань інвестиційного характеру щодо його часток у спільних підприємствах та його частки в зобов'язаннях, які він взяв разом з іншими учасниками.

3. Сума своєї частки в зобов'язаннях інвестиційного характеру спільних підприємств.

Учасники спільної діяльності без створення юридичної особи в примітках до фінансової звітності розкривають таку інформацію про спільну діяльність:

1. Розмір частки у спільній діяльності.

2. Строк дії договору спільної діяльності без створення юридичної особи.

3. Інформація про оператора спільної діяльності.

4. Загальна вартість вкладу до спільної діяльності без створення юридичної особи.

5. Сума всіх зобов'язань спільної діяльності без створення юридичної особи (із зазначенням суми, яка припадає на частку учасника).

6. Загальна сума доходів і витрат спільної діяльності без створення юридичної особи та сума доходів і витрат спільної діяльності без створення юридичної особи, які були включені до інших операційних доходів та інших операційних витрат.

7. Оператор спільної діяльності без створення юридичної особи розкриває інформацію про загальну вартість спільно контрольованих активів, управління якими він здійснює, а також у розрізі їх класифікації.

Контрольні питання:

1. Що таке фінансові інвестиції?
2. Як класифікують фінансові інвестиції відповідно до вимог П(С)БО 12?
3. Що представляють собою еквіваленти грошових коштів?
4. На яких рахунках здійснюється облік фінансових інвестицій? Наведіть їх характеристику.
5. Які регістри застосовуються для обліку фінансових інвестицій?
6. Як здійснюється облік поточних фінансових інвестицій?
7. Як здійснюється оцінка поточних фінансових інвестицій під час їх придбання?
8. Який порядок оцінки поточних фінансових інвестицій на дату балансу?
9. Опишіть порядок обліку операцій з продажу поточних фінансових інвестицій.
10. Який порядок обліку операцій з цінними паперами для цілей оподаткування?
11. Які методи оцінки і обліку довгострокових фінансових інвестицій застосовуються згідно з П(С)БО 12? Надайте їх характеристику.
12. Як здійснюється облік довгострокових фінансових інвестицій в акції, що ураховуються за методом справедливої вартості?
13. Як здійснюється облік довгострокових фінансових інвестицій в акції, що ураховуються за методом участі в капіталі?
14. Надайте характеристику рахунків, які застосовуються для обліку доходів і втрат від участі в капіталі.
15. Що таке дисконт по операціях з цінними паперами?

16. Що таке премія по операціях з цінними паперами?

17. Як здійснюється облік боргових цінних паперів до погашення, придбаних з дисконтом?

18. Як здійснюється облік боргових цінних паперів до погашення, придбаних з премією?

Теми для написання рефератів і підготовки наукових статей

1. Оцінка фінансових інвестицій за різними методами.
2. Методологічні аспекти обліку фінансових інвестицій.
3. Фінансові інвестиції у підсистемах обліку.
4. Відображення в обліку фінансових результатів операцій з фінансовими інвестиціями .
5. Відображення фінансових інвестицій у фінансовій звітності .

Тестові і практичні завдання

Тести

Запитання 1. Фінансові інвестиції утримуються підприємством з метою:

- а) одержання доходів (прибутку) у вигляді дивідендів, відсотків;
- б) набуття вигідних відносин з іншими підприємствами (взяття участі в управлінні їхньою діяльністю або контроль над їхньою діяльністю);
- в) отримання майбутніх вигод від зростання вартості здійснених інвестицій.
- г) всі відповіді правильні.

Запитання 2. За видами фінансові інвестиції поділяються на:

- а) вкладення до статутного капіталу інших підприємств;
- б) придбання цінних паперів інших емітентів;
- в) надання позик іншим юридичним і фізичним особам;
- г) всі відповіді правильні.

Запитання 3. З метою відображення довгострокових фінансових інвестицій в обліку й звітності прийнято їх визначати, як:

- а) інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення;
- б) еквіваленти грошових коштів;
- в) інвестиції, що характеризуються незначним ризиком зміни вартості;
- г) пайові фінансові інвестиції.

Запитання 4. З метою відображення поточних фінансових інвестицій в обліку й звітності прийнято їх визначати, як:

- а) інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення;
- б) еквіваленти грошових коштів;
- в) інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства;
- г) інвестиції в спільну діяльність зі створенням юридичної особи

Запитання 5. Методи оцінки цінних паперів регламентовані:

- а) П(С)БО 12 “Фінансові інвестиції”;
- б) П(С)БО 13 “Фінансові інструменти”;
- в) Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
- г) Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Запитання 6. Вибір методів оцінки фінансових інвестицій у бухгалтерському обліку та фінансової звітності залежить від:

- а) форми власності ресурсів інвестування;
- б) розподілу фінансових інвестицій на прямі чи портфельні;
- в) видів фінансових інвестицій - поточних чи довгострокових;
- г) видів фінансових інвестицій – пайових чи боргових.

Запитання 7. Оцінка фінансових вкладень здійснюється у випадках:

- а) при придбанні фінансових інвестицій;
- б) при реалізації фінансових інвестицій
- в) у разі складання фінансової звітності;
- г) всі відповіді правильні.

Запитання 8. Собівартість фінансової інвестиції, придбаної в обмін на інші активи включає такі складові:

- а) ціна її придбання;

б) можливі комісійні винагороди (винагороди фінансовим посередникам тощо);

в) податки, збори, обов'язкові платежі, які пов'язані з придбанням фінансової інвестиції;

г) не має правильної відповіді .

Запитання 9. На дату балансу оцінку фінансових інвестицій визначають за такими методами, як:

а) за справедливою вартістю;

б) за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій;

в) за методом участі в капіталі.

г) всі відповіді правильні.

Запитання 10. За справедливою вартістю оцінюються вкладення, які:

а) утримуються для перепродажу (переоцінюються на дату балансу за кожною інвестицією);

б) є борговими інвестиціями для їх оцінки на дату балансу;

в) утримуються до повного погашення (довгострокові інвестиції)

г) всі відповіді правильні.

Запитання 11. Сутність методу за амортизованою собівартістю фінансових інвестицій полягає в тому, що:

а) балансова вартість інвестицій збільшується або зменшується у власному капіталі об'єкта інвестування на суму збільшення або зменшення дисконту або премії в разі придбання з урахуванням їх амортизації за методом ефективної ставки відсотка;

б) різниця між собівартістю та вартістю погашення фінансових інвестицій (дисконт або премія в разі придбання) амортизується інвестором протягом періоду з дати придбання до дати їх погашення за методом ефективної ставки відсотка;

в) на суму амортизації дисконту або премії в разі придбання за методом ефективної ставки відсотка здійснюються зміни у сумі власного капіталу емітента.

г) всі відповіді правильні.

Запитання 12. Метод участі в капіталі — це метод обліку інвестицій, за якого:

а) балансова вартість інвестицій збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування;

б) зміна величини власного капіталу об'єкта інвестування веде до відповідних змін вартості інвестицій на балансі підприємства-інвестора.

в) балансова вартість вкладень відображає частку інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування.

г) всі відповіді правильні.

Запитання 13. Якими проведеннями в бухгалтерському обліку відображається збільшення частки інвестора в капіталі об'єкта інвестування внаслідок приросту за звітний період іншого вкладеного капіталу:

а) Дт 141 Кт 311

б) Дт 141 Кт 721 (722,723)

в) Дт 141 421 (422,423,424,425)

г) Дт 141 Кт 685

Запитання 14. Якими проведеннями в бухгалтерському обліку відображається частка чистого прибутку асоційованого підприємства, зароблена ним у звітному періоді, яка збільшує вартість інвестицій:

а) Дт 141 Кт 311

б) Дт 141 Кт 721 (722,723)

в) Дт 141 421 (422,423,424,425)

г) Дт 141 Кт 685

Запитання 15. Якими проведеннями в бухгалтерському обліку відображається частка збитків, належних інвестору за звітний період, яка зменшує суму інвестицій у дочірнє, асоційоване або спільне підприємство:

а) Дт 91 Кт 141

б) Дт 685 Кт 141

в) Дт 373 Кт141

г) Дт 96 Кт 141

Запитання 16. Якими проведеннями в бухгалтерському обліку відображається нарахування амортизації дисконту на балансі утримувача облігацій:

а) Дт 131 Кт 141

б) Дт 141 Кт 702

в) Дт 141 Кт 733

г) Дт 131 Кт 733

Запитання 17. Якими проведеннями в бухгалтерському обліку відображається нарахування амортизації премії на балансі утримувача облігацій:

а) Дт 131 Кт 141

б) Дт 952 Кт 141

в) Дт 141 Кт 733

г) Дт 131 Кт 952

Запитання 18. Якими проведеннями в бухгалтерському обліку відображається списання довгострокових цінних паперів, а також інших довгострокових вкладень (крім позик) унаслідок їх продажу:

а) Дт 131 Кт 141

б) Дт 952 Кт 141

в) Дт 971 Кт 141

г) Дт 131 Кт 971

Запитання 19. Якими проведеннями в бухгалтерському обліку відображається погашення довгострокових облігацій або наданих позик в разі, якщо зазначені інвестиції значилися в складі довгострокових до моменту погашення.

а) Дт 131 Кт 142

б) Дт 311 Кт 142

в) Дт 142 Кт 361

г) Дт 377 Кт 952

Запитання 20. Асоційовані підприємства - це

- а) інвестору належить блокувальний пакет акцій (голосів);
- б) інвестору належить понад 25 % акцій;
- в) яке не є дочірнім або спільним підприємством інвестора
- г) всі відповіді правильні.

Запитання 21. Термін «доходи» для цілей оподаткування прибутку від операцій з цінними паперами - це:

- а) сума коштів, яка отримана платником податку від продажу цінних паперів;
- б) вартість майна, яка отримана платником податку від обміну цінних паперів;
- в) сума коштів або вартість майна, яка отримана платником податку від відчуження цінних паперів;
- г) всі відповіді правильні.

Запитання 22. Термін «витрати» для цілей оподаткування прибутку від операцій з цінними паперами - це:

- а) сума коштів, яка сплачена платником податку продавцю (у тому числі емітенту, крім придбання під час первинного розміщення) цінних паперів, як компенсація їх вартості;
- б) вартість майна, яка сплачена платником податку продавцю (у тому числі емітенту, крім придбання під час первинного розміщення) цінних паперів, як компенсація їх вартості;
- в) сума коштів, яка нарахована платником податку продавцю (у тому числі емітенту, крім придбання під час первинного розміщення) цінних паперів, як компенсація їх вартості;
- г) всі відповіді правильні.

Запитання 23. Від'ємний фінансовий результат від операцій торгівлі з цінними паперами:

- а) не змінює кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства за звітний період;

б) включається до витрат першого календарного кварталу наступного податкового року;

в) переносяться на зменшення фінансових результатів наступних звітних періодів

г) всі відповіді правильні.

Запитання 24. Інформації про фінансові інвестиції на період більше одного року відображаються у Балансі:

а) у 2 розділі Активу Балансу;

б) у 1 розділі Активу Балансу;

в) у 2 розділі Пасиву Балансу;

г) у 3 розділі Пасиву Балансу.

Запитання 25. Інформації про фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів) відображаються у Балансі:

а) у 2 розділі Активу Балансу;

б) у 1 розділі Активу Балансу;

в) у 2 розділі Пасиву Балансу;

г) у 3 розділі Пасиву Балансу.

Запитання 26. Дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій відображають у Звіті про фінансові результати:

а) у статті "Інші фінансові доходи";

б) у статті "Доход від участі в капіталі";

в) У статті "Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)";

г) не має правильної відповіді.

Запитання 27. Збиток, спричинений інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких провадиться методом участі в капіталі відображають у Звіті про фінансові результати:

а) у статті "Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);

б) у статті "Втрати від участі в капіталі";

- в) У статті "Інші витрати" ;
- г) не має правильної відповіді.

Запитання 28. Виплати грошових коштів для придбання акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток участі у спільних підприємствах відображають у "Звіті про рух грошових коштів"

- а) у розділі 1 - Рух грошових коштів у результаті операційної діяльності;
- б) у розділі II. Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності;
- в) у розділі III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності;
- г) всі відповіді правильні.

Запитання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Відповідь	г	г	а	б	а	в	г	г	г	а
Запитання	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Відповідь	б	г	в	б	г	в	б	в	б	г
Запитання	21	22	23	24	25	26	27	28		
Відповідь	г	г	г	б	а	а	б	б		

Практичні та ситуаційні завдання

Практичне завдання 1.

Підприємство «А» 10.03.20.. р. з метою придбання 1000 акцій підприємства «Б» передало йому на умовах обміну 1000 акцій власної емісії, номінал яких — 1,50 грн. за 1 шт., ринкова вартість — 1,70 грн.

Необхідно заповнити журнал господарських операцій зі складанням бухгалтерських проводок та зазначенням первинних документів, які підтверджують проведення операції.

Довідка: Фінансові інвестиції початково оцінюються й відображаються в бухгалтерському обліку за собівартістю. Вона включає ринкову вартість і всі додаткові витрати, понесені під час купівлі цінних паперів, або відповідає справедливій вартості переданих в обмін активів чи власних цінних паперів.

Облік придбання поточних фінансових інвестицій

№	Зміст операцій	Назва первинних документів	Дебет	Кредит	Сума, грн.

Практичне завдання 2.

Підприємство «А» 17.03.20.. р. з метою придбання 100 облігацій підприємства «В» номіналом 100 грн. з 10 % річних передало йому товари. Балансова вартість товарів - 8000 грн., продажна (справедлива) вартість - 12 000 грн., у тому числі ПДВ.

Необхідно заповнити журнал господарських операцій зі складанням бухгалтерських проводок та зазначенням первинних документів, які підтверджують проведення операції.

Облік придбання поточних фінансових інвестицій

№	Зміст операцій	Назва первинних документів	Дебет	Кредит	Сума, грн.

Практичне завдання 3.

Заповнити журнал господарських операцій зі складанням бухгалтерських проводок та зазначенням первинних документів, які підтверджують проведення операцій, зміст яких наведений у таблиці

Облік придбання поточних фінансових інвестицій

№	Зміст операцій	Назва первинних документів	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Підприємство «А» передало товари підприємству «В» в обмін на облігації підприємства В: - справедлива вартість товарів (у т.ч. ПДВ) - балансова вартість товарів				12 000 8000
2	Визначено фінансові результати				
3	Зараховано фінансові інвестиції				

Практичне завдання 4.

Підприємство «А» придбало за грошові кошти цінні папери підприємства «Д»: акції — 200 шт. номіналом 10 грн. (ринкова вартість — 15 грн. за одини-

цю); облігації — 100 шт. номіналом 100 грн. (ринкова вартість — 97 грн. за одиницю). Послуги брокера на фондовій біржі при цьому становили 1000 грн.

Необхідно заповнити журнал господарських операцій зі складанням бухгалтерських проводок та зазначенням первинних документів, які підтверджують проведення операції.

Довідка: Вартість послуг брокера повинна бути розподілена пропорційно до вартості придбаних цінних паперів.

Практичне завдання 5.

Підприємство «Акація» володіє акціями підприємств А, Б. На 31.12.20.. р. балансова вартість кожної інвестиції складає:

Показник	Собівартість придбаних акцій	Справедлива вартість акцій на 31.12.10 р.
Інвестиція в акції підприємства А	2000	2500
Інвестиція в акції підприємства Б	3800	3600
Вартість інвестиційного портфеля	5800	6100

Необхідно провести відповідні бухгалтерські проведення на дату складання балансу для обліку достовірної оцінки активів.

Практичне завдання 6.

Підприємство «А» придбає на вторинному ринку контрольний пакет акцій підприємства «Б», унаслідок чого стає його материнським підприємством (контрольним учасником). Сума контрольного пакета - 300 000 грн., що становить 60% в капіталі дочірнього підприємства. Витрати, пов'язані з придбанням пакета, становили 8000 грн. За минулий після придбання акцій період прибуток дочірнього підприємства становив 100 000 грн. Крім того, його додатковий капітал за рахунок переоцінки основних засобів за період зріс на 11 667 грн. З отриманого прибутку дочірньому підприємству на виплату дивідендів за привілейованими акціями (які не належать материнській) має бути виділено 12 000 грн.

Визначити частку материнського підприємства в прибутку, в сумі дивідендів, в додаткового капіталі та на базі цих даних відобразити облік інвестицій за методом участі в капіталі.

№	Зміст операцій	Дебет	Кредит	Сума
	На дату придбання пакета акцій			
	На дату закінчення звітного періоду			

Практичне завдання 7.

Підприємством «Оріон» 01.06.2010 р. було придбано 25000 акцій підприємства «Д» за ціною 1,5 грн. за акцію на загальну суму 37500 грн. (номінальна вартість акції – 1 грн.). На дату продажу своїх акцій компанія Д мала 65200 випущених простих акцій. За 2010 рік компанія «Д» оголосила прибуток у розмірі 10000 грн. і дивіденди в розмірі 3000 грн.

Необхідно:

а) здійснити облік довгострокових фінансових інвестицій в компанію «Д» по методу участі в капіталі у зв'язку з тим, що підприємство «Оріон» володіє 40 % ($25000 : 65200 \times 100 \%$) голосів компанії «Д», тобто має на неї істотний вплив;

б) Визначити балансову вартість фінансової інвестиції підприємства «Оріон» в асоційоване підприємство «Д» на 01.06.2010 р. та на 31.12.2010р.

Практичне завдання 8.

01.01.2010 року підприємство «А» придбало 10 шт. 8%-них облігацій підприємства «В» за 17000 грн. Номінальна вартість облігацій – 14000 грн. Облігації будуть погашені через 5 років. Виплата відсотків здійснюється щорічно наприкінці року.

Загальна сума премії по облігаціях – 3000 грн. (17000 – 14000), що буде амортизуватися протягом 5 років.

Розрахувати оцінку фінансових інвестицій за амортизованою собівартістю та відобразити результати розрахунків в бухгалтерському обліку.

Практичне завдання 9.

Підприємство «Азарт» 04.01.20.. р. придбало облігації номінальною вартістю 3000 грн. за 2922 грн., тобто дисконт складав 78 грн. Фіксована ставка відсотка по облігаціях установлена 7 % річних. Облігації будуть погашені через 3 роки. Виплата відсотків здійснюється щорічно наприкінці року.

Розрахувати оцінку фінансових інвестицій за амортизованою собівартістю та відобразити результати розрахунків в бухгалтерському обліку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 16.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14.
4. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затверджена Постановою Правління НБУ від 21.01.04 р. № 22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Інструкція «Про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.
6. Інструкція зі статистики заробітної плати, затверджена наказом Міністерства статистики України № 5 від 13.01.2004 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>.
7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
8. Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та

розрахунків: затверджена наказом Мінфіну від 11.08.94р. № 69. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

9. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10 січня 2007 р. № 2. [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=293629&cat_id=293536.

10. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України № 373 від 09.07.2007 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1153.1019.0>.

11. Методичні рекомендації по використанню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені наказом МФУ № 356 від 29.12.2000 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/info>.

12. Міжнародні стандарти фінансової звітності, редакція на 12.03.2013 року. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_010.

13. Наказ Міністерства статистики України «Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів» від 21 червня 1996 р. № 193. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.2329.0>.

14. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

15. План рахунків бухгалтерського обліку бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом МФУ від 30 листопада 1999 р. № 291 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Зага-

льні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом МФУ № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3745-12/page>.

17. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (у редакції наказу МФУ від 09.12.2011 р. № 1591). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

18. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом МФУ від 20.10.1999р. №246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

19. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом МФУ від 08.10.99 р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

20. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом МФУ від 26.04.2000 № 91. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

21. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом МФУ від 30.11.2001 № 559. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

22. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом МФУ від 29.11.1999 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

23. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом МФУ № 318 від 31.12.99 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3745-12/page>.

24. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 “Податок на прибуток”, затверджене наказом МФУ від 28.12.00 р. № 353. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

25. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затверджене наказом МФУ від 7.07.1999 р. № 163. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>

26. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів", затверджене наказом МФУ від 10 серпня 2000 року № 193. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua>.

27. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 “Фінансові витрати”, затверджене наказом МФУ від 28.04.2006 р. № 415. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

28. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою правління НБУ № 637 від 15.12.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>

29. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом МФУ № 88 від 24.05.95 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

30. Постанова Правління НБУ «Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній і іноземних валютах » № 492 від 12.11.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.

31. Постанова Правління НБУ « Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою» № 281 від 10.08.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.

32. Правила використання готівкової іноземної валюти на території України, затверджені постановою Правління НБУ від 26.03.98 р. № 119. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

33. Наказ МФУ України «Про внесення змін в деякі нормативно-правові акти Міністерства фінансів України по бухгалтерському обліку» № 1591 від 09.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua>.

34. Альбом бухгалтерських проводок. – 9-те вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2008. – 400 с.
35. Бабіч В.В., Сагова С.В. Фінансовий облік (облік активів): навч. посіб. – 2-ге вид. – К.: КНЕУ, 2007. – 288с.
36. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 24-36.
37. Бондаренко О.С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці / О. С. Бондаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 18. – С. 36-39.
38. Бухгалтерський облік (частина 1) / Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит» / За ред. доктора екон. наук, проф. В.Ф. Максимової. – Одеса: ОНСУ, 2013. – 462с.
39. Бухгалтерський облік в Україні. Навчальний посібник. За ред. Р.Л. Хом'яка, В.І. Лемішовського. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», «Інтелект-Захід», 2008. – 1224 с.
40. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 576с.
41. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: Навчально-практичний посібник / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.
42. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: Монографія. - К: Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
43. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2008. – 1008 с.
44. Головченко Н.В. Дослідження проблем обліку дебіторської заборгованості на підприємстві [Електронний ресурс] / Н.В. Головченко, О.О. Соглаєва. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66079.doc.htm.

45.Городянська Л. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 6. – С. 9-16.

46.Губіна І. Резерв сумнівних боргів: створення та використання // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. – 2007. – № 48. – С. 68-71.

47.Данильчук І.В. Контролінг – як засіб управління дебіторською заборгованістю / Данильчук І.В. // Економічний вісник університету. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди». – 2012. – № 19/1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2012_19_1/Danilchu.pdf.

48.Даньків Й.Я., Остап'юк М.Я. Бухгалтерський облік: підручник. – К.: Знання, 2007. – 469 с.

49.Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видав. центр „Академія”, 2000. – 864 с.

50.Иванов В. Практическое пособие по учёту дебиторской задолженности // Всё о бухгалтерском учёте. – 2010. – № 18. – С. 4-11.

51.Кильницька Є.В. Структурування процесу управління дебіторською заборгованістю підприємств / Є.В. Кильницька // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 20(993). – С. 141-145.

52.Колеснікова О.М. Проблемні питання обліку резерву сумнівних боргів в контексті Податкового кодексу України // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?Operation>.

53.Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика. – К.: ЦУЛ, 2008. – 608 с.

54. Лишиленко О. В. «Бухгалтерський облік» : Підручник. – 3-тє вид., перероб і доп. – Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2011. – 670 с.

55. Лігоненко Л.О., Новикова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: Навч. посібник. – К.: КНТЕУ, 2005. – 275 с.

56. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю / Н. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 12. – С. 38-42.

57. Матицина Н. Фінансова політика підприємства як інструмент управління дебіторською заборгованістю // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – №7. – С. 25-26

58. Мисака Г.В., Шарманська В.М. Бухгалтерський облік. Навч. пос.- К.: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.

59. Москалюк Г.О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення / Г.О. Москалюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». № 721. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – С. 173-179.

60. Нашкерська Г. Особливості визнання та оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари і послуги // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 3. – С. 31.

61. Облік у механізмі реалізації ефективного управління: Монографія / за наук. ред. проф. В.Ф. Максимової. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 326 с.

62. Основи методології бухгалтерського обліку: Навчальний посібник. / За ред. Максимової В.Ф. – Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2012. – 144 с.

63. Сліпачук О. Управління дебіторською заборгованістю / О. Сліпачук // Контроль. – 2010. – № 1. – С. 37-48.

64. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. Посібник. – К.: КНЕУ 2006. – 526 с.

65. Стельмащук М.А. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 528 с.

66. Степова Т.Г., Татарінова Г.О., Грищук Р.І. Облік грошових коштів: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2013. – 120 с.

67. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств // Автореф. дис... канд.екон.наук. – Луганськ, 2002. – 21 с.

68. Степова Т.Г. Тестові завдання з дисципліни «Бухгалтерський облік» для студентів 3 курсу денної форми навчання спеціальності «Фінанси». – Одеса: ОДЕУ, ротапінт, 2011. – 90 с.

69. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. – К.: Алерта, 2007. – 954 с.

70. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч.закл. – 6-те вид. – К.: А.С.К., 2008. – 784 с.

71. Фартушняк О.В., Пасичник И.Ю. Учёт дебиторской задолженности: сравнительная характеристика международного и отечественного опыта / О.В. Фартушняк, И.Ю. Пасичник // БизнесИнформ. – 2010. – № 6. – С. 36-40.

72. Чебанова Н.В., Єфіменко Т.І. Фінансовий облік: Підручник. – К.: Вид. центр Академія, 2007. – 704 с.

73. Ширяев В.И., Баев И.А., Ширяев Е.В. Управление предприятием. Моделирование, анализ, управление: Учебное пособие. – М.: Либроком, 2010. – 272 с.